

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

BİREYLERİN MESLEKLERİNE GÖRE DİĞERKÂMLIK DÜZEYLERİ

Hazırlayan
Nurdan DOĞRU ÇABUKER
11250720

Danışman
Prof. Dr. Kurtman ERSANLI

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2015

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

BİREYLERİN MESLEKLERİNE GÖRE DİĞERKÂMLIK DÜZEYLERİ

Hazırlayan
Nurdan DOĞRU ÇABUKER
11250720

Danışman:
Prof. Dr. Kurtman ERSANLI

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2015

KABUL VE ONAY

Nurdan DOĞRU ÇABUKER tarafından hazırlanan “Bireylerin Mesleklerine Göre Diğerkâmlık Düzeyleri” başlıklı bu çalışma, 04.06.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: PROF. DR KURTMAN ERSANLI (Danışman)

Üye : DOÇ. DR. YÜCEL ÖKSÜZ

Üye : YRD. DOÇ. DR. ERDOĞAN BOZKURT

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

__ /__ /__

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin proje aşamasından sonuçlanmasına kadarki süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet ettiğimi, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu taahhüt ederim.

__ / __ / __

Nurdan DOĞRU ÇABUKER

ÖZET

Öğrencinin Adı- Soyadı	Nurdan DOĞRU ÇABUKER
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Danışmanın Adı	Prof. Dr. Kurtman Ersanlı
İkinci Danışmanın Adı	Yrd. Doç. Dr. Nursel TOPKAYA
Tezin Adı	Bireylerin Mesleklerine Göre Diğerkâmlık Düzeyleri

Bireylerin bir arada yaşama zorunluluğunun beraberinde getirdiği bir takım sosyal kurallar bulunmaktadır. Hem hayatta kalabilmek hem de toplum olabilmek adına uyulan ve zamanla içselleştirilen bu kurallar bireylerin yaşamlarına yön vermeye başlamıştır. Bu kurallardan bir tanesi de diğerkâmlıktır. Bu araştırmada farklı meslek gruplarından bireylerin diğerkâmlık düzeyleri incelenmiştir. Bu amaçla 700 bireyden oluşan çalışma grubundan Diğerkâmlık ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilen veriler analiz edilerek, denenceler test edilmiştir. Bulgular, bireylerin meslek gruplarına göre diğerkâmlık düzeylerinin farklılık gösterdiğini göstermiştir. Diğer denencelere bakıldığında, bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin cinsiyet ve çocuk sahibi olma durumuna göre anlamlı şekilde farklılık gösterdiği, kadınların ve çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bireylerin medeni durumlarına göre ise anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Araştırmanın bulgularına göre ilgili literatür incelenmiş ve yapılan araştırmalar ışığında tartışılarak, önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Diğerkâmlık, prososyal davranış, empati, bencillik

ABSTRACT

Student's Name and Surname	Nurdan DOĞRU ÇABUKER
Department's Name	Educational Sciences
Name of the Supervisor	Prof. Dr. Kurtman Ersanlı
Name of the Second Supervisor	Yrd. Doç. Dr. Nursel TOPKAYA
Name of the Thesis	Altruism Levels of Individuals by Professions

There are several social rules that arise from the compulsory of individuals to live together. These rules that are internalized -for both surviving and being a society- has been started to give directions to the lives of individuals. One of the rules is altruism. In this research, altruism levels of individuals those are members of different occupational groups has been investigated. For this aim, the data gathered from the responses of the study group composed of 700 individuals to Altruism Scale and Personal Information Form has been analyzed and the hypothesis has been tested. The results indicated that altruism levels of individuals those are from varied occupational groups show difference. When the other hypotheses are considered, it has been seen that altruism levels of individuals significantly varies according to gender and the state of being possessed of a child; females and individuals possessed of a child have higher altruism levels. Additionally, according to the marital status, any difference could not found. The literature in respect of the findings of the present research has been investigated and discussed under the light of existing research, and suggestions were made.

Key Words: Altruism, prosocial behavior, empathy, egoism

ÖNSÖZ

Diğerkâmlık konusunu çalışmaya başladığım günden beri, kendimin ve çevremdeki insanların ne kadar diğerkâm olduklarını sorgulamaya başlamadım desem yalan olur. Fakat ben bu konuda oldukça şanslı bir insanım. Etrafımda karşılık beklemeden yardım ettiğine inandığım çok sayıda insan var. Ve her birine ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum.

Başta her konuda bana kendimi hakikaten evlat gibi hissettiren değerli tez danışmanım ve bölüm başkanım Prof. Dr. Kurtman ERSANLI'ya, yardımlarını hiç eksik etmeyen eş tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nursel TOPKAYA'ya ve tüm bölüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca katkılarından dolayı tüm jüri üyelerine teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde, her zaman yanımda olan, desteklerini hiç esirgemeyen, bana güç veren ve onların çocukları olduğum için gurur duyduğum biricik annem ve babam Nuran- Mustafa DOĞRU'ya ve beni hep kendi kızları gibi sevip, destekleyen, yanımda olan annem ve babam Berrin-Ahmet ÇABUKER'e sonsuz sevgilerimi ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca hayata birlikte göz açtığım, her zaman en yakın arkadaşım olan ikizim Şükran ÇETİNER'e teşekkür ederim.

Hayatıma renk katan, arkadaştan öte kardeş olan dostlarım Elif SOYDAN, Esra ARAT, Edanur SEVİNDİK, Pelin KESKİN, Demet VURAL, Rabia ÇELEBİ ve eşlerine hayatıma dokundukları her an için teşekkür ederim. İş arkadaşlığımızın dostluğa dönüştüğü can arkadaşlarım Araş.Gör. İrem URHAN ve Araş. Gör. Olcay BAYRAKTAR'a da samimiyetleri ve yakınlıkları için teşekkür ederim. Ayrıca veri toplamada yardımlarından dolayı Emre USTAOSMAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak hayatıma girdiğinden beri hayatıma anlam katan, beni hep mutlu eden, tüm stresli ve sinirli günlerimde üzerimdeki kasveti almayı başarıp, beni hep güçlü hissettiren, her kararımdayanımda olduğunu bildiğim biricik eşim, yol arkadaşım Burçin ÇABUKER'e teşekkür ederim.

Nurdan DOĞRU ÇABUKER

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

	Sayfa No
KABULVE ONAY SAYFASI	I
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi	4
1.2. Alt Problemler	4
1.3. Denenceler	5
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Varsayımlar	7
1.6. Sınırlılıklar	7
1.7. Tanımlar	7
1.7.1. Diğerkâmlık	7
1.7.2. Prososyal Davranış	7
1.7.3. Empati.....	8
1.7.4. Bencillik	8

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
---	----------

	Sayfa No
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	9
2.1.1. Diğerkâmlık ve Etkileyen Faktörler	9
2.1.1.1. Empati ve Diğerkâmlık	9
2.1.1.2. Sosyal Normlar	11
2.1.1.3. Seyirci Etkisi	12
2.1.1.4. Kişiliğin Etkileri	15
2.1.2. Latané ve Darley Yardım Modeli	16
2.1.3. Evrim Teorisi ve Diğerkâmlık	17
2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı	20
2.1.5. Piaget'in Ahlak Gelişimi Yaklaşımı	22
2.1.6. Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Yaklaşımı	23
2.1.7. Psikoanalitik Yaklaşım	26
2.1.8. Kendini Gerçekleştirme Yaklaşımı	28
2.1.9. Değiş-Tokuş Kuramı	29
2.1.10. Toplumsal Adalet ve Eşitlik Kuramı	30
2.1.11. Toplumsal İlgi	31
2.1.12. Erich Fromm'un Kişilik Kuramı	32
2.1.13. Diğer Yaklaşımlar	33
2.2. Diğerkâmlıkla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	35
2.2.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	35
2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	40

BÖLÜM III

3. YÖNTEM	45
3.1. Araştırma Modeli	45
3.2. Evren ve Örneklem	46
3.3. Veri Toplama Araçları	48
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	48
3.3.2. Diğerkâmlık Ölçeği	49
3.4. Verilerin Toplanması	50

	Sayfa No
3.5. Verilerin Analizi	50
 BÖLÜM IV	
4. BULGULAR	52
 BÖLÜM V	
5. TARTIŞMA VE YORUM	56
 BÖLÜM VI	
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	61
6.1. Sonuçlar	61
6.2. Öneriler	62
 KAYNAKÇA	 63
Ekler	73
Ek-1	74
Ek-2	75

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarını Oluşturan Bireylerin Meslek Gruplarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.	47
Tablo 2. Araştırmanın Katılımcılarını Oluşturan Bireylerin Medeni Durumlarına ve Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımları.....	48
Tablo 3. Bireylerin Meslek Gruplarına Göre Diğerkâmlık Düzeylerine Ait Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları.....	52
Tablo 4. Bireylerin Meslek Gruplarına Göre Diğerkâmlık Puanlarının Arasındaki Farklara Ait Scheffe Testi Sonuçları	53
Tablo 5. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Diğerkâmlık Düzeylerine Ait T- Testi Sonuçları	54
Tablo 6. Bireylerin Medeni Durumlarına Göre Diğerkâmlık Düzeylerine Ait T- Testi Sonuçları	54
Tablo 7. Bireylerin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Diğerkâmlık Düzeylerine Ait T- Testi Sonuçları.....	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Araştırmada İzlenen Süreç..... 46

KISALTMALAR LİSTESİ

ÖİTÖ: Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği

ÖÖ: Özgeçmiş Ölçeği

DÖ: Diğerkâmlık Ölçeği

SPSS: Statistical For Social Sciences

Ark. : Arkadaşları

BÖLÜM I

Bu bölümde problem cümlesi, alt problemler, denenceler, sayılılar, sınırlılıklar, araştırmanın önemi ve tanımlar yer almaktadır.

1.GİRİŞ

İnsan doğası gereği başkalarının yardımına muhtaç olduğundan tek başına yaşayamaz. Toplum içinde yaşama zorunluluğu, bireyin sosyal bir varlık olmasını sağlar (Ersanlı, 2012b). İnsanoğlu bir arada yaşamaya başladığından beri bir takım sosyal kurallar geliştirmişlerdir. Hem hayatta kalma güdüsü hem de toplum olabilmek adına bu kurallara bağlı yaşamışlardır. Bu kurallar zamanla içselleştirilerek, bireylerin yaşantılarına yön verir hale gelmiştir. Bireyin yaşamına yön veren olgulardan biri de diğerkâmlıktır. Kökeni insanlık tarihin derinliklerine dayanan diğerkâmlığın, bireylerin yaşamında oynadığı rolün fark edilmesi ve incelenmesi ise çok eski zamanlara dayanmamaktadır.

1600-1700 aralığında yaşayan ve sistemli felsefi fikirleriyle bilinen John Locke, 'Eğitim Üzerine Düşünceler' adlı çalışmasında erdemler eğitimi içinde diğerkâmlıktan söz etmektedir. (Locke, 2004). John Locke'un bu çalışması dikkatle incelendiğinde; diğerkâmlık konusunun daha o zamanlarda eğitim bilimleri alanında bir yer edindiği görülmektedir.

Diğerkâmlık ilk defa Auguste Comte (1875) tarafından 'başkalarının yararına kendi çıkarlarından daha çok önem verme' olarak tanımlanmıştır. Comte, insan doğasında bencillikle birlikte diğerkâmlığın da bulunduğunu söyler. O'na göre insanlığın ahlak ve kültür bakımından gelişmesinin koşulu diğerkâmlıktır (Kasapoğlu, 2004).

Fakat diğerkâmlıkla ilgili araştırmalar ve çalışmalar, 1964 yılında Kitty Genovese'nin New York'ta sokak ortasında vahşice katledilmesinden sonra hız kazanmıştır. Kitty Genovese, gece yarısı evine dönerken bıçaklı bir saldırgan tarafından saldırıya uğramış ve saldırı 35 dakika sürmüştür. Saldırı sona erdiğinde polise haber verilmiş ve polis 2 dakika içinde olay yerine ulaşmıştır. Fakat genç kadın çoktan ölmüştür. Olay araştırıldığında 38 komşusunun olaya tanıklık ettiği fakat hiçbirinin kurbanına yardım etmediği, hatta yardım etmek için bir girişimde de bulunmadığı ortaya çıkmıştır (Latane & Darley, 1968a). Bu olaydan sonra araştırmacılar diğerkâmlık olgusu üzerine düşünmeye başlamıştır.

Psikologlar başkalarına yardım konusunda kişilerin nasıl davrandıklarını incelemeye başladıkları zaman tüm yardım davranışlarını kapsayan bir terim bulmakta güçlük çekmişler ve prososyal davranış sözcüğünü icat etmişlerdir. İşbirliği ve diğerkâmlık prososyal davranışın alt tipleridir. İşbirliği, ortak hedeflere ulaşmaya katkıda bulunan prososyal davranıştır. Diğerkâmlığın işbirliğinden farkı ise, davranışın kişisel kazanç beklentisi olmaksızın yapılmasıdır (Bilgin, 1988).

Yardım davranışının tanımına bakacak olursak, yardım davranışı başkalarının yararına ve ödül beklentisi olmadan yapılan eylemlerdir (Bar-Tal, 1986). Bar-Tal ve ark. (1982), gerçek diğerkâm eylemin, adalet inancının sonucunda ya da ihtiyaç sahibi olan bireyin durumunun önemszenmesiyle ortaya çıktığını savunmaktadırlar.

Wispé (1972), diğerkâmlığı, bireyin, başkalarının çıkarları için kendi çıkarlarını göz ardı etmesi olarak tanımlar. Diğerkâmlık, karşılık beklemeden başkalarına iyilik yapmak, yardım etmek ve herhangi bir davranışı yaparken bunun başkasına zarar verip vermeyeceğini düşünmek olarak tanımlanmıştır. Diğerkâm birey, olaylar karşısında akıl vicdanına dayanarak davranır. Başkalarının zararına olan davranışlardan sakınır. Kendinin ve başkalarının yararına olan davranışlara yönelir (Başaran, 2000).

Trivers (1971), diğerkamlığın çeşitli şekillerini tehlikeli durumlarda yardım etme, yiyeceğini paylaşma, genç ya da yaşlı hasta birine yardım etme, uygulamaların paylaşımı ve bilgi paylaşımı olarak listelemiştir. Bu tip diğerkamlıklarda alıcı için büyük fayda söz konusudur. Tüm bu açıklamaları dikkate alındığında diğerkamlığın yönünün varlıklıdan varlıksıza, güçlüden güçsüze doğru olduğu söylenilebilir.

Bar-tal (1986), diğerkâmlığın güdüsel olarak vurgulanan birkaç özel duruma dikkat çekerek diğerkâm davranışını; (a) başka insanlara yarar sağlaması; (b) gönüllü olarak; (c) isteyerek-bilerek; (d) hiçbir ödül beklentisi olmadan yapılması ve (e) amacının fayda sağlamak olması gerektirdiğini vurgulamaktadır.

Diğerkâmlığın dini boyutuna bakacak olursak Kur'an, insanı inanç, davranış ve karakterlerine göre değerlendirir. İnsan karakterini içinde yaşadığı çevrenin toplumsal değerleri ve ahlak kuralları şekillendirir (Kasapoğlu, 2004). Diğerkâmlık eğilimi Kur'an'da "îsâr" terimiyle ifade edilmiştir. Kişinin muhtaç olduğu halde, zorluk ve sıkıntılara katlanarak sınırlı imkânlarla rağmen başkasını kendisine tercih etmesi olarak tanımlanmıştır (Gazali,1981; Akt. Kasapoğlu, 2004).

Yardım etme davranışının gelişimi ve oluşumu motiv kuvvetlerle yakından ilgilidir. (Bar-Tal, 1986). Bu süreç, üç temel motiv kuvvetten beslenmektedir. Birincisi, insanlar yardım etmelidir çünkü sosyal kurallar bunun doğru bir şey olduğunu söyler. İkincisi, sıkıntıya düşmüş birini gördüklerinde insanların içinde merhamet gibi duygular uyanır. Üçüncüsü, insanlar ödül almak ya da bedel ödememek için yardım eder. Bireyi yardıma yöneltten bu kuvvetler birlikte olabileceği gibi sadece birinin etkisiyle de olabilir (Michener, DeLamater, & Schwartz, 1990). Ancak kuvvet sayısı arttıkça yardım davranışı da o ölçüde kuvvet kazanmaktadır.

Seksenli yıllarda yardım etme davranışı, yardım eyleminin tarifinden yola çıkarak paylaşma, verme, destekleme ve yataklık etme durumları arasındaki farklılara

odaklanarak farklı şekillerde sınıflandırmaları yapılmıştır (Bar-Tal, 1986). Diğerkâm davranışın, yardım davranışından farklı olmasına rağmen yardım etme davranışının, özel bir çeşidi olduğuna dair bir anlayış vardır (Sharabany & Bar-Tal, 1982). Tüm bu açıklamalar ışığında, her yardım etme eyleminin diğerkâmlık olmadığı söylenilebilir.

Birey tüm kazanımları dünyaya geldiği andan itibaren içinde bulunduğu ilişkiler ağına borçludur. Okul deneyimleri, çocukların paylaşmayı ve iş birliği yapmayı ve ihtiyacı olan insana yardım vermeyi öğrenmesinde oldukça önemli bir süreçtir (Spivak & Farran, 2012). Bu da eğitimcilerin diğerkâmlığın gelişmesindeki rollerinin önemini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlik, doktorluk ya da din adamlığı gibi meslekler, görev tanımları itibarıyla sosyal hizmet görevlileri, psikologlar, psikolojik danışmanlar gibi mesleği yardım sağlamak olanlar grubuna dâhil olmasalar da yardım sektörüyle ilişkili olan meslek gruplarıdır. Tüm bu meslek gruplarının çalışma alanları, sağlık, sosyal, yasal ve eğitimle ilgili olup, problemlerin ve çatışmaların ortaya çıktığı yerlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bu alanlardaki bireylerin diğerkâm eğilimlerinin daha yüksek olmasını gerektiği söylenilebilir (Yavuzer, et al., 2006).

1.1. Problem Cümlesi

Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri mesleklerine göre anlamlı olarak değişmekte midir?

1.2. Alt Problemler

1. Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri mesleklerine göre anlamlı olarak değişmekte midir?

2. Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı olarak değişmekte midir?

3. Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı olarak değişmekte midir?

4. Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı olarak değişmekte midir?

1.3. Denenceler

1. Eğitim ve sağlık meslek gruplarında çalışan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri diğer meslek gruplarında çalışan bireylere göre anlamlı olarak yüksektir.

2. Kadınların diğerkâmlık düzeyleri erkeklerin diğerkâmlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksektir.

3. Evli bireylerin diğerkâmlık düzeyleri bekâr bireylerin diğerkâmlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksektir.

4. Çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olmayan bireylerin diğerkâmlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Diğerkâmlık, insanlık tarihi kadar eski bir davranışken, diğerkâmlıkla ilgili çalışmalar daha çok Kitty Genovese cinayetinde insanların yardım etmedeki tutum ve anlayışı

birçok sosyal bilimciyi şaşırtmasıyla başlamıştır (Bilgin, 1988). Literatüre bakıldığında diğerkâmlıkla ilgili pek çok yurt içi ve yurt dışı araştırmaya rastlanmaktadır. Fakat farklı meslek gruplarıyla ilgili yapılan çalışmaların az olduğu dikkate alındığında; bu çalışmanın, alana katkı getirebileceği düşünülmektedir. Adler, kişilik gelişiminde sosyal yapının önemli olduğunu ve bireyin ancak toplumla bir olması durumunda nitelik kazanacağını öne sürmüştür (Kalkan, 2015). İnsan doğasının, sosyal ilişkilerin anlaşılmasıyla daha iyi kavranabilecek olması, ilişkiler ağına büyük etkisi olan diğerkâmlığın önemini ortaya çıkarmaktadır.

Yapılan araştırmalarda diğerkâmlık düzeyinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmaması toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi hakkında yapılacak araştırmalara öneri sunmuştur (Yöntem, 2015). Toplumsal cinsiyet rolleri göz önüne alındığında bireylerin medeni durumları ve çocuk sahibi olma durumları bireylerin farklı roller kazanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle araştırmanın değişkenlerinin belirlenirken medeni durumları, çocuk sahibi olma durumları ve mesleklerinin etkisinin incelenmesinin literatüre bu alanda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Meslek sahibi olmuş bireylerin yaş aralığı göz önüne alındığında, bireylerin bazı gelişim dönemlerini tamamladıkları düşünülmekte buda bireyler bazı değişkenlere göre karşılaştırıldıklarında daha sağlıklı sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir. Toplulukçu değerlerin diğerkâmlık üzerindeki etkisi düşünüldüğünde (Yöntem, 2015), farklı meslek gruplarındaki bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin belirlenmesi onlara verilecek eğitimlerin içeriğinin oluşturulmasına da ışık tutacaktır. Ayrıca birey kendi yaşamını idame ettirebileceği temel becerileri kazanırken, toplumsal hayata da katkı sağlayabileceği bir gelişim sergilemelidir (Yöntem, 2015). Bunun ancak eğitimle sağlanabileceği düşünüldüğünde, bireylerin topluma katkı sağlayacağı davranışları kazanmasının amaçlanacağı eğitim programlarının hazırlanması son derece önemlidir. Yapılan araştırma bu eğitim programları hazırlanırken ele alınacak konuların belirlenmesine yardımcı olacaktır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan katılımcıların ölçek maddelerini içtenlikle doldurdukları ve seçilen örneklemin evrenini doğru şekilde yansıttığı varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırmanın örneklemini eğitim, sağlık, emniyet, mühendislik, iletişim, adalet ve serbest meslek gruplarına dâhil olan bireylerden oluştuğu için; onları yeterince temsil ettiği düşünülen bu çalışma grubunun özellikleri ile;

Bulgular bireylerin diğerkâmlık düzeylerini ölçme amacıyla kullanılan “Diğerkâmlık Ölçeği”nin ölçtükleriyle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

1.7.1. Diğerkâmlık (Altruism): Çıkar amacı gütmeyen, bilerek ve isteyerek, ihtiyacı olan birine yarar sağlamayı amaçlayan menfaatinden arınık olarak verme, tasarruf ve affetmeyi içeren tüm duygu, düşünce ve davranışlardır (Ersanlı & Doğru Çabuker, 2015).

1.7.2. Prososyal Davranış (Prosocial Behavior): Bir kişi ya da gruba yarar sağlamak amacıyla yapılan gönüllü davranıştır (Stang ve Writghtsman, 1981; Akt. Bilgin, 1988).

1.7.3. Empati (Empathy): Empati, bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak, o kişinin duygularını ve dűřüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir (Rogers,1970; akt. Dökmen 2008).

1.7.4. Bencilik (Egoism): İnsanın bütün eylemlerinin “ben sevgisi” yle belirlenmiş olduğunu, buna göre ahlaklılığın da yalnızca kendini koruma içgüdüünden ortaya çıktığını öne süren öğretiler (Akarsu, 1988).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, diğerkâmlık kavramının gelişimini ve nedenlerini açıklayan kuramlara ve diğerkâmlık ile ilgili yapılmış yurtiçi ve yurtdışı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Diğerkâmlık ilgili çalışmalar pek çok farklı faktörler açısından ele alınmış ve incelenmiştir. Diğerkâmlığın kişilikle ilişkisi, diğerkâmlığın toplumsallaşmasındaki öncülleri, diğerkâmlığın gelişimini yöneten ilkeler ve ortaya çıkmasına olanak tanıyan özel koşullar araştırılmıştır (Sharabany & Bar-Tal, 1982).

2.1.1. Diğerkâmlık ve Etkileyen Faktörler

Diğerkâmlıkla ilgili literatür incelendiğinde diğerkâmlığı etkileyen faktörleri beş başlık altında toplayabiliriz.

2.1.1.1. Empati ve Diğerkâmlık

Hoffman (1975), diğerkâmlık motivasyonlarından en önemlisinin empati olduğunu savunur. Başka birinin sıkıntısının, bireyde oluşturduğu empatik sorumluluk, diğerkâmlık için bilişsel bir motivasyon sağlar. Bireyin şanssızlığının başka bir birey için

stres oluřturması dűőncesine gűre empati, bencillik ve diđerkamlık arasında bir kűprű gűrevi gűrdűđű için yařanmakta olan stres, yardım davranıřıyla azalır. (Hoffman, 1978)

Empati bireylerin diğer insanlara ya da zor durumda olan kurbanlara yardım etmek için gerekli motivasyonunu ve bireyde yardım etme eğilimini oluşturur (Vollhardt, 2009). Empati ile ilgili yapılan deneysel çalışmalarla varılan sonuçlar incelendiğinde; bireyin başkalarının sıkıntısını gűzlememesinin empatik olarak duygusal bir sıkıntı yarattığını ve bireyin bu sıkıntıdan kurtulmak için yardım davranışında bulunduğu anlaşılmaktadır (Piliavin & Charng, 1990).

Empatiyi yardım etmede bir motivasyon aracı olarak kabul edersek; yardım etme davranışından sonra empatik olarak duyguların yoğunluğunun azalmasını, ama gűzlemci hiçbir Őey yapmıyorsa duygularının yoğunluğunun yűksek seviyede devam etmesini beklenir. Empatik stres yaklaşımında, (a) başkalarının sıkıntılı durumlarında bireyi eksiksiz Őekilde uyarılır; (b) gelecek eylemin başlıca amacı diğerlerine yardım etmektir; (c) başkasının sıkıntısını azaltmak için yapılan eylem yardım edeni memnun eder. (Hoffman, 1978)

Empati kurmada, karşımızdaki kişiye yardım etme davranışı vardır. Kendisini sıkıntıda hisseden bir kiři arkadaşına sıkıntısını anlatırsa ve arkadaşı da o kişinin sıkıntısını empatik bir Őekilde dinleyip onu geri yansıtırsa, o kişinin sıkıntısı biraz hafiflemiş olur ve bűylece empati kurularak sıkıntılı olan kişiye yardım edilmiş olunur. Empatinin kişiler arası iletişimi kolaylaştırıcı űzelliđi bilindiği için empatik becerilerini arttırmak amacıyla çeşitli meslek mensuplarına empati eğitimi verilmektedir. űrneđin; hekim ve hekim adaylarına, hemşirelere, ticaretle uğraşanlara, satış elamanlarına, űđretmenlere, sosyal çalışmacılara, psikiyatristlere, psikologlara, danışmanlara empati kurma becerilerini arttırmak amacıyla eğitim verilmektedir (Dűkmen, 2008).

Çocukların sosyal ve bilişsel olgunlaşma düzeyleri yükseldikçe diğerkâmlık düzeyleri de yükselmektedir. Çünkü bu süreç içinde empatik duyguları gelişir, bakış-açısı genişler ve alma yetenekleri ile kültürel norm bilgileri, sosyal sosyal sorumluluk ve ahlaki muhakeme kapasiteleri artar (Piliavin & Charng, 1990).

Hoffman'ın yaptığı "Diğerkâmlığa Psikolojik ve Biyolojik Bakış" konulu çalışmasında elde ettiği bulgular özetlenecek olursa, a) empatik uyarılma yardım davranışından önce gelir, b) kurbanın acı duyduğuna yönelik ipuçlarının yoğunluğu, gözlemcinin empatik uyarım yoğunluğunu da artırır, c) empatik uyarılmanın yoğunluğu sistematik olarak sonraki yardım davranışıyla alakalıdır; d) empatik uyarılma, uyarılmayı izleyen yardım eylemiyle azalır. Bu sonuçlarla empatik uyarılmanın yardım etme için önemli bir motiv olduğunu varsayabiliriz (Hoffman, 1978).

Çeşitli kültürlerde yapılan araştırmalar tüm yaşlardaki insanların stres altındaki başka insanlar için empatik olarak uyarıldıklarını göstermiştir (Hoffman, 1981).

Empatik stres, yardım davranışına katkı sağladığı gibi, takip eden yardım davranışıyla yoğunluğu azalır. Yardım davranışında bulunulmadığında ise yüksek seviyede devam eder. Bu da uyarılma ve yardım davranışı arasında bir ilişki bulunduğunu gösterir (Hoffman, 1981). Aynı zamanda empati ve diğerkâmlık ile ilgili yapılan çalışmalarda alıcıdan gelen yardım isteğinin yoğunluğunun, empatik uyarılmanın yoğunluğunu da artırdığı gözlenmiştir (Hoffman, 1981).

2.1.1.2. Sosyal normlar

Bireylerin iyi bir duygu durumunda olup olmaması ya da suçluluk hissetmelerine bakmaksızın bireylerden yardım etmeleri beklenir. Yardım etmeyi zorunlu kılan bir

yasa yoktur. Ama her toplumda yardım etmenin bir erdem olarak kabul edildiği yazılı olmayan sosyal kurallar vardır (Saks & Krupat, 1988).

İhtiyacı olan insanlara yardım etmek, sosyal kurallar tarafından, evde, okulda ya da ibadet yerlerinde öğretilerek, yönetilen bir eylemdir. Sosyal normlar kişiye kuralcı bir baskı oluştursa da; içsel bir farkındalıkta yaratarak kişiyi yardım etme gibi pozitif davranışlarda bulunmaya teşvik eder (Schwartz, 1974). Psikoanalitik yaklaşım ve diğer kişilik kuramları, bireyler arasındaki farklılıkların, sosyal kuralların içselleştirilmesindeki farklılıklarından kaynaklandığını belirtir (Darley & Batson, 1973a).

Yardım kurallarının çeşitleri; her kültürde başkalarına iyi davranmak iyi, zarar vermek ya da bencillik kötüdür. Sosyal sorumluluk normlarında yardım etme, güçlü bir yol gösterici ve yönlendiricidir. Bu kurallar içselleştirildiğinde insanlar kazanç sağlamak ya da sosyal onay sağlamak için değil, kendi öz onayları için yardım eder ve doğru olan şeyi yapmaktan dolayı öz denetim kazançlarını yükseltir (Goranson & Berkowitz, 1966).

Diğerkâm davranışta özellikle rol oynayan belli başlı sosyal normlar, sosyal sorumluluk, ilişkilerde karşılıklılık ve sosyal eşitlik normlarıdır. Sosyal sorumluluk normu, kişilerden kendilerine bağımlı olan kimselere yardım etmelerini beklendiği belirtmektedir. İlişkilerde karşılıklılık normu, yardım alan kişinin varsa kişiye yardım etme zorunluluğu hissetmesi gerektiğini ifade eder. Sosyal eşitlik normu ise, bireylerin çaba harcadıkları kadar ödüllendirildiklerini belirtmektedir (Bilgin, 1988).

Yardım etme sosyal bir sorumluluktur. Bazı teoristler insanların yardım etmelerinde sosyal sorumluluk kurallarının etkili olduğunu söylerler (Darley & Batson, 1973b).

2.1.1.3. Seyirci etkisi

En iyi bilinen durumsal faktör, acil bir durumda başkalarının olduğunun bilinmesiyle ortaya çıkan seyirci etkisidir (Piliavin & Charng, 1990)

Kitty Genovese olayında olduğu gibi, kurbanı yardım eli uzatılmamasının nedeni tanıkların arasındaki ‘sorumluluğun yayılması’ olarak açıklanabilir. Acil bir durumda tanıkların sayısı arttıkça “biri ona yardım edecek, bana ihtiyacı yok” düşüncesi artmaktadır (Latane & Darley, 1968a).

Her hangi bir olay anında etrafta diğer insanların bulunduğunu, bunların yerlerinde sakin sakin oturduklarını ve işleriyle meşgul olduklarını gören birey, pek ciddi bir durum olmadığını düşünebilir. Bireylerin yardım istediği durumu izleyen yorumuna yer bırakmayacak kadar açık ve belirgin olduğunda başkalarının varlığı ya da yokluğu hemen hemen tümüyle etkisizdir (Freedman, Sears, & Carlsmith, 1989).

Shotland ve Huston (1979), bir durumun, acil bir durum olarak sayılması için gereken nitelikleri belirlemek amacıyla yapmış oldukları çalışmada; bir durumun acil bir durum sayılabilmesi için;

- a) Olayın ani ve beklenmedik bir anda olması;
- b) Kurban için tehlike tehdidi içermesi;
- c) Zaman geçtikçe tehdidin büyümesi;
- d) Kurbanın çaresiz görünmesi;
- e) Durumun etkili olabilecek bir müdahaleye imkân vermesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşımlardır.

Başkalarıyla ile birlikte olduğunda yardım etme olasılığının azalması söz konusu olabilir. Çünkü yardım edebilecek başkalarının olması; o kimsede başkaları yardım eder düşüncesinin doğmasına neden olabileceğinden kendini yardım etmekten alıkoyabilir. Diğerlerinin yardım etmeme durumunda ise, o kimse durumun pek ciddi olmadığı düşüncesine kapılabilir. Ya da sorumluluk dağılması da söz konusu olabilir. O zaman her birey başkasının yardım etmesini bekler ve daha az sorumluluk duyar (Freedman, Sears, & Carlsmith, 1989).

Latané ve Darley (1968), New York'ta üniversite öğrencileri arasında yaptığı bir çalışmada öğrencileri gruplandırılarak, dâhili bir sistemle iletişim kurabilecekleri bir ortam hazırlanmıştır. İlk gruptaki öğrenciler yalnızca bir kişi ile bu sistem üzerinden görüşme sağlarken ikinci gruptaki öğrenciler ise iki kişiyle görüştürülmüş ve son gruptaki öğrenciler beş kişiyle iletişim kurabilmişlerdir. Acil durum olarak “epilepsi krizi geçirme” belirlenmiştir. Gruplardaki öğrenciler görüştükları kişiden, stres altındayken epilepsi krizi geçirdiğine dair bir olayı dinlemişlerdir. Ve görüşme devam ederken bu kişi araştırma senaryosu gereği epilepsi krizi geçirmiştir. Araştırma sonucundaki bulgular yardım etmede ki seyirci etkisini destekler niteliktedir. Şöyle ki;

1. Gruptaki öğrencilerin tamamı bir dakikadan az bir sürede olayı rapor etmişlerdir.
2. Gruptaki öğrencilerin %85'i, durumu rapor etmişlerdir.
3. Gruptaki öğrencilerin ise, %60'ı dört dakikalık bir zaman periyodu süresince olayı yetkililere rapor etmişlerdir.

Deney sonrası bütün katılımcılar, durumdan yüksek bir rahatsızlık hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu çalışma sonucunda gruptaki birey sayısının arttıkça kişilerin daha az sorumluluk hissettikleri ortaya çıkmıştır.

Seyirci etkisinin yardım etmedeki önemini açıklamak amacıyla yapılan başka bir çalışmada, Columbia Üniversitesindeki erkek öğrenciler kampüs içindeki sıkıntıları konuşmak amacıyla bir görüşmeye çağırılmıştır. Deneklerin bir kısmı yalnız olarak

görüşme odasına alınırken bir kısmı da üç kişilik gruplar şeklinde alınmıştır. Üç kişilik gruptaki diğer iki kişi senaryo gereği işbirlikçi olarak orada bulundurulmuş. Diğer grupta ise üç denek aynı grubu oluşturacak şekilde odaya alınmıştır. Sorular cevaplanmaya başladıktan bir süre sonra odaya duvardaki küçük bir delikten duman verilerek deneklerin tepkileri tek taraflı bir aynadan izlenmiştir. Yalnız teste alınan 24 bireyin 18'i ilk 2 dakika içinde dumanı rapor ederken, işbirlikçilerin bulunduğu deney ortamında, işbirlikçiler dumana karşı tepkisiz kalmışlar. Bu grupta incelemeye alınan 10 bireyden sadece 1'i olayı rapor etmiştir. Diğerlerinin ise gözleri yaşardı, camı açtılar ama teste devam edip, dumanı bildirmedi. Üç doğal deneğin bulunduğu gruplarda ise her gruptan en az 1 kişinin durumu rapor ettiği ve 6 dakikalık süre içinde deneklerin %38'inin durumu bildirdiği gözlemlenmiştir. Bu da bireylerin etrafta başkaları varken daha az sorumluluk hissettiklerini, aynı zamanda acil durum olarak algılanmasındaki etkisini ortaya koymaktadır (Latané & Darley, 1968b).

2.1.1.4. Kişiliğin Etkileri

Çoğu sosyal psikolog diğerkâmlık ya da yardım etme davranışın genetik kaynaklı olduğunu reddederek; bunun kişilikle de diğer prososyal davranışın belirleyicileriyle de tam anlamıyla açıklanamayacağını söyler (Saks & Krupat, 1988). Diğerkâm davranışın doğası gereği çok boyutlu olması ve durumsal faktörlerle yoğun ilişkisi nedeniyle diğerkâm kişilikle ilgili çalışma yapmak oldukça zordur (Duru, 2002).

Diğerkâmlık önemli bir kişilik özelliğidir. Diğerkâm olarak nitelendirilen insanlar, bencil olarak nitelendirilen insanlardan farklı eylemler gerçekleştirir. Araştırmacıların bir kısmı diğerkâm davranışın tanımıyla birlikte davranışın öncülleriyle ilgilenirken, bir kısmı da diğerkâmlıkla birlikte kişilik özellikleriyle ilgilenmişler (Krebs, 1970).

Deneysel araştırmalarda kişilik özellikleri ve diğerkâm davranışlar arasında tutarsız ilişkiler bulmuştur. Fakat yapılan tüm araştırmalarda özsaygısı, öz yeterliliği, iç odak

kontrolü yüksek, onay ihtiyacı düşük, ahlaki gelişimi yüksek insanların diğerkâm davranışlar göstermeye daha yatkın oldukları saptanmıştır (Piliavin & Charng, 1990).

Jeffries (1998), bir çalışmasında diğerkâm kişilikle ilgili çalışmaların meta analizini yapmıştır. Analiz sonuçlarına göre diğerkâm kişiliğin ilişkili olduğu değerleri beş ana başlık altında toplamıştır. Bu değerler; ölçülü olma (isteklerde kendini kısıtlama), cesaret (tehlikeler karşısında korkunun üstesinden gelme), adalet (kişiler arası eşitliği sağlama), merhamet (başkaları için iyi şeyler isteme) ve sağduyudur (durumun analizini yaparken aklın kullanımıyla ayırt edilmesi). Bu beş değerle diğerkâmlık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Bierhoff, Klein ve Kramp (1991) yaptıkları çalışmada trafik kazalarında kurbanı ilk yardım eden kişilerin diğerkâm kişilik özelliklerini test etmek amaçlamıştır. İlk yardım veren tanıkların çok sayıda kişilik özellikleri bu testle ortaya çıkmıştır. Yardım veren bireyler deney grubunu, tanık olup yardım vermeyenler ise kontrol grubunu oluşturmuştur. Bireylere 24 soruluk odak kontrolü ölçeği, 25 soruluk kararsızlık ölçeği, 18 soruluk empati ölçeği, 6 soruluk adil dünya inancı ölçeği, sosyal sorumluluk ölçeği ve genişletilmiş kişilik özellikleri ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlara göre; yardım veren bireylerin iç kontrol odağı, adil dünya inancı, sorumluluk ve empati duygusunun yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. İç kontrol odağı ve adil dünya inancı ile yardımseverlik arasında pozitif, kendini beğenmişlik ve bencillik ile yardım severlik arasında ise negatif bir ilişki çıkmıştır. Sonuçlar bireylerin cinsiyetlerine göre farklılık olmadığını göstermiştir. Diğer yaş ve sosyoekonomik durum değişkenlerinde ise örneklem arasında bir uyum olmadığından analiz edilmemiştir. Ayrıca yardım veren bireylerin güçlü bir sosyal sorumluluk inancı olduğu bulgular arasındadır.

2.1.2. Latané ve Darley'in Yardım Modeli

Latané ve Darley (1968) yaptıkları çalışmalarda bireylerin ihtiyacı olan kişilere yardım etmede bir takım aşamalardan geçtiklerini ve bu aşamalar sonunda yardım etme davranışının ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. Bu çalışmaların sonunda yardım davranışında bulunan bireylerin geçtiği aşamalar;

1. Olay fark edildi mi?
2. Olay acil bir durum olarak yorumlandı mı?
3. Birey bu noktada kişisel sorumluluk alıyor mu?
4. Birey yardımın biçimine karar verebildi mi? Sorularına verilen cevaplar doğrultusunda belirlenmiştir.

İnsanlar ancak durumu fark ettikleri zaman yardım verme eğiliminde olurlar. Fark etmedikleri bir durum için bir şey yapmazlar. Olay fark edilmişse bu kez bireyin olayı yorumlaması önemlidir. Birey olayın acil bir durum bir olduğunu düşünüyorsa yardım etmek için bir davranışta bulunabilir. Acil durum olduğuna karar veren birey bu aşamada kişisel bir sorumluluk hissediyorsa ve yardım etmeye karar verdiyse, bir sonraki adım olan yardım biçimine geçer. Bu aşamada birey ihtiyacı olan kişiye ne tür bir yardımda bulunacağına karar verir ve yardım eylemi gerçekleşir (Darley & Latané, 1968).

2.1.3. Evrim Teorisi ve Diğerkâmlık

Bu yaklaşım sosyal ve biyolojik koşullar altında diğerkâmlığın artırılabilirliğini savunur. Evrimsel yaklaşımda diğerkâm davranışın, insanın hayatta kalabilmesi için işlevselliğini ve sosyobiyojik gelişimini analiz etmişlerdir (Sharabany & Bar-Tal, 1982). Evrim teorisi, türlerin hayatta kalabilmesi için diğerkâm davranışları göstermeleri gerektiğini savunur (Franken, 1988).

Darwin'in "en güçlü olan hayatta kalır" görüşüne göre, her birey diğerleriyle rekabet etmek ve özünü koruyacak seçimler yapar. Çevresine en iyi adapte olan ve eylemlerini kendi adına sürdüren sadece hayatta kalmayacak aynı zamanda çoğalarak genlerini gelecek nesillere aktaracaktır. Bu bakış açısına göre diğerkâm bireyler cesur, ama aptal, uzun süre hayatta kalma şansı olmayan ve soyu kuruyacak bireylerdir (Saks & Krupat, 1988). Bu da diğerkâmlık için yeterli alan olmadığını gösterir. Fakat evrim teorisine bakıldığında olumsuz çevre koşulları, açlık ve yırtıcı hayvanlardan gelen tehdit nedeniyle, insanlar rekabetin yanı sıra varoluşun getirdiği işbirliğine de ihtiyaç duymaktadırlar. Darwinian modelinde üç belirgin mekanizma vardır. Grup seçimi, akraba seçimi ve karşılıklı diğerkâmlık. Modeldeki tüm değişkenler insanlarda bencilliğin yanı sıra diğerkâmlık için biyolojik bir temelini de bulunduğunu gösterir (Hoffman, 1978). Grup seçimi ile ilgili çalışmalar, bazı türlerin grupları tehlike altındayken kendilerini tehlikeye atma pahasına olsa da gruplarına tehlike sinyalleri gönderdiğini ispat etmiştir. Fakat gruptaki diğerkâm bireylerin üreme potansiyelleri çok azdır. Çünkü diğer grup üyelerine göre daha fazla enerji harcarlar ve aynı zamanda hayatta kalma ihtimalleri daha az olduğundan, genlerini yavrulara aktaramazlar (Hoffman, 1981). Akraba seçimi diğerkâmlığın açıklanmasında çok az katkı sağlasa da en etkili mekanizmalardan birisidir. Birey sadece kendi ve çocuklarının değil aynı zamanda genlerini paylaştığı diğer akrabalarının da hayatta kalma ve çoğalmalarını artırmak için eylemlerde bulunur. Bu eylemler diğerleri için faydalı olsa bile bireyin hayatta kalması ve çoğalması açısından zararlıdır (Hamilton, 1964b). Ancak yaşamlarını feda eden canlılar genlerinin devam ettirilme olasılığını artırmak için bu eylemlerde bulunmuş ve katkıda buldukları akraba gruplarıyla bir gen havuzu oluşturmuşlardır (Hamilton, 1964b).

Karşılıklı diğerkâmlık iki bireyden her birinin diğeri için yarar sağlayacak eylemlerde bulunmasıyla oluşur (Dibou, 2012). Eğer yararlanan kişi çok şey kazanmış durumdaysa, kayıp azsa, bağışlayan yardım vermeye, yararlanan ise yardım almaya meyilli ise diğerkâmlık olasılığı artabilir (Eberhard, 1975). Bu durum karşılıklı diğerkâmlık mekanizmasına aktarıldığında ise bir gruptaki tamamen ilişkisiz üyeler içinde diğerkâm eylemlerde bulunmak tercih edilebilir. Çünkü diğerkâmlık gelecekte ödenebilecek bir eylem türüdür ve birinin genlerinin yayılmasına katkı sağlar. Bu da diğerkâmlık için

açıkça biyolojik bir temel oluşturabilir (Trivers, 1971). Bireyler, diğerkâm genlerin yayılmasını ve grubun hayatta kalmasını sağlamak amacıyla akraba evliliklerinin önemli olduğunu düşünmektedir. Dünyanın hala pek çok yerinde soy için üreme olması nedeniyle akraba evlilikleri yapılmaktadır. Yine eş seçimi yapılırken bireylerde aranan özelliklerden birisi diğerkâm olmasıdır (Denic, Nagelkerke, & Agarwal, 2010).

Genel olarak evrimsel yaklaşımın diğerkâmlıkla ilişkisine bakıldığında bazı bireyler diğerkâm davranışlar göstererek kendilerini kurban etmiş olsalar da, bu davranışlar grubun hayatta kalması için önemlidir. Grupta antisosyal davranışların ilerlemesini engelleyenler, diğer gruplara göre daha fazla hayatta kalmak şansı yakalamaktadır (Sharabany & Bar-Tal, 1982).

Trivers (1971), ilişkisiz bireylerde uzun süreli fayda sağlayacak bir model geliştirmiştir. Bu modele göre A bireyi, tehlike altında olan B bireyiyle karşılaşır. Bu durumda iki seçenek ortaya çıkar. İlk seçeneğe göre B bireyin kazancı, A bireyin kaybından daha fazladır. İkinci seçeneğe göreyse gelecekte A bireyin tam tersi rolde olma gibi yüksek bir olasılık vardır. Bencil insanların menfaatleri, tehlikede olan insanlara yardım etmede düşük riskler almalarına neden olmaktadır. Fakat evrimin uzun süreli periyoduna ve koşullara bakıldığında aynı insanlarla etkileşim halinde olan gruplar aynı tehlikeye sık sık maruz kalmak durumundadır. Eğer tüm popülasyon aynı tehlikeye maruz kalırsa daha önce bu tehlikeye maruz kalan birey, kurtarma girişiminde bulunmaya daha eğilimli olacaktır.

Campbell (1972), diğerkâmlıkla ilgili yapılan biyolojik açıklamaları eleştirmiştir. Yardım etmenin bazı temel ve ilkel şekillerinin var olduğunu (anne-çocuk bağılılığı gibi) ve biyolojik bir temelini bulunduğunu, fakat insanlar arasında var olan yardım etmenin daha kapsamlı bir formda olduğunu, yalnızca sosyobiyojik örneklerle açıklanamayacağını belirtmiştir. Campbell'e göre diğerkam davranışta bulunan bireyin bir arada yaşayan böceklerden farkı yoktur. Bu görüşe göre; tüm canlılar kendi türlerindeki diğer canlılarla dayanışma içinde yaşadığı takdirde hayatta kalabilir ve güvende olurlar (Akbaba, 1994).

2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı

Öğrenme kuramlarındaki gelişmeler sonucunda davranışın nedensel analizinde çevresel etkilere de odaklanılmaya başlandığında, insan davranışı, onu ortaya çıkaran dışsal uyarıcılar ve sürmesini sağlayan pekiştirici sonuçlar açısından da incelenmeye başlanmıştır (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2011).

Çocuklar doğdukları ilk günden itibaren çevrelerindeki insanların davranışlarını gözlemlemeye ve taklit etmeye başlarlar (Koç, 2007). Sosyal öğrenme yaklaşımında, insanın sosyal bir varlık olmasından hareketle, toplumda bireylerin diğer insanları model alarak ve gözlem yaparak da öğrendiği savunulmaktadır. Toplumda bireyler diğer insanların davranışlarının pekiştirildiğini ya da cezalandırıldığını gözlemlerler. Bu gözlemlerden bazı sonuçları kendileri açısından değerlendirerek yapılması gereken davranış biçimlerini belirler ve ona göre de davranışta bulunur, aldıkları pekiştireçlere göre de öğrenme gerçekleşir. Sosyal pekiştireçler, insan davranışının belirlenmesinde ve kişiliğinin oluşmasında en etkili ve güçlü pekiştireçlerdir. Onaylanma, övgü ve takdir gibi pekiştireçler, davranışların kazanılması açısından önemlidir. Bununla birlikte bireyin başka insanların davranışlarının ödüllendirildiğini ya da cezalandırıldığını gözlemlemesi de o davranışların dolaylı olarak pekiştirilmesine neden olur. Bundan yola çıkarak yaklaşım, diğerkâmlık ve saldırganlık gibi davranışların model alma ve pekiştirme yoluyla öğrenilebileceğini savunur. Yaklaşımın karşılıklı belirleyicilik ilkesine göre birey, daha önceden öğrenilmiş seçenek ve yeterliliklere göre etkileşime gireceği kişileri ve katılacakları olayı seçme eğilimindedirler (Bayrakçı, 2007). Bu bireyin acil durumlarda diğerkâm davranışlar göstermesini etkilemektedir. Daha önce yaşadığı olumsuz bir durum, bireyin ihtiyaç halinde olan biri için, diğerkâm davranışta bulunmasını engelleyebilir. Aynı zamanda başka birinin diğerkâm davranışının ödüllendirildiğini gören birey diğerkâm davranışlar gösterebilir.

Sosyal öğrenme kuramı, davranışların öğrenilmesinde pekiştirme ve model almanın iki önemli teknik olduğunu söyler (Bandura, 1999). Bundan yola çıkarak diğerkâmlığın

pekiştirme tekniğiyle ve model olarak öğrenilebileceğinizi söyleyebiliriz. Diğerkâmlıkta sosyal öğrenme yaklaşımının etkisine bakıldığında, araştırmaların daha çok model olarak öğrenme konusu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Rushton, 1976). Diğerkâm davranışa neden olan motivasyonlar, birincil pekiştireçlerle ödüllendirildiğinde diğerkâmlığın öğrenildiği de ileri sürülmektedir. (Wakefield, 1993).

Sosyal öğrenme teorisi alanında çalışan psikologlardan Rushton çalışmalarında, diğerkâm karakterin nasıl elde edildiğini açıklamaya çalışmıştır. Çalışmalarında evrim ve genetiğe de yer vermiş olsa da, bireyin diğerkâmlığı kazanmasında ki kilit rolün çevre tarafından oynandığını savunmuştur (Hur, 2012).

Sosyal öğrenme kuramının merkezinde diğerkâmlığın, bilişsel, duygusal ve algısal süreçleri kapsayan biyolojik bir sistem olduğu fikri bulunur (MacDonald, 1984). Bu yaklaşıma göre; ödüller ve cezalar içselleştirilir ve toplumun kurallarına göre davranılır. Bu kurallar ihmal edildiğinde birey suçluluk ve utanç hisseder (Franken, 1988). Bu açıklamalardan yola çıkarak; bireyin sosyal benliğinin oluşmasıyla bu benliğin temel taşlarından olan diğerkâmlığın gelişiminin de toplumun kurallarının içselleştirilmesiyle gerçekleştiği söylenebilir.

Rol alma da, diğerkâm davranışın açıklanmasında önemli bir rol oynar. Rol alma, birinin başka birinin yerini almasından daha fazlası olan bir süreçtir. Bu süreçte, toplumsal sorumluluk, bireysel sorumluluğun bir parçası olur. Bu da acil bir durumda, bireyin yardım kararı almasını etkileyen durumsal faktörlere odaklanır (Callero, 1986). Staub (1971), yaptığı çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların yardım etme ve paylaşma gibi pozitif davranışları rol oynama yoluyla kazandıklarını öne sürmüştür.

Bu bilgilerden yola çıktığımızda ise, sosyal öğrenme kuramının diğerkâmlığın oluşmasında ve gelişmesinde çok önemli rolü olduğunu söyleyebilir. Anne babasından diğerkâm davranışlar gören bir çocuk, ebeveynlerini model olarak diğerkâm davranışlar göstermeye başlayabilir. Çocuğun bu davranışı pekiştireçlerle desteklendiğinde ise, davranış sürekli hale gelebilir.

Bar-Tal ve ark. (1982), yaptıkları çalışmada okul öncesi dönem çocuklardaki yardım etme davranışını kategorize etmiş, öğrencilerin hayali durumlarındaki yardım davranışlarını (rol oynama) ve gerçek yardım davranışı deneyimlerini incelemiştir. Araştırmada, öğrencilerin yaşlarının büyümesiyle rol oynadıkları ve gerçek durumlardaki yardım davranışları arasındaki farklar dikkat çekmiştir. Öğrencilerin yaşlarının büyümesiyle gerçek hayatta daha çok yardım davranışı gösterdikleri ve verme kategorisindeki davranışların gerçek hayatta daha çok görüldüğü gözlenmiştir. Araştırmacılar bunu rol oynama sırasında sağlanan pekiştireçlerin içselleştirilmesiyle açıklamışlardır.

2.1.5. Piaget'in Ahlak Gelişimi Yaklaşımı

Piaget ahlakın merkezini iki noktada görmektedir: 1. Sosyal düzenin kurallarına saygı; 2. Adalet bilinci ve duygusu. Birey başkalarının haklarını dikkate aldığında, eşitliğe ve karşılıklılığa önem verdiği ve bunları insan ilişkilerinde kullandığında adalet duygusunu harekete geçirmektedir (Çiftçi, 2007).

Piaget ahlak gelişimini iki dönemde incelenmektedir:

1. Dışsal Kurallara Bağlılık Dönemi: 6-12 yaş arasındaki çocuklar, kuralların değişmezliğine inanırlar. Kayıtsız, şartsız otoriteye uyulmak zorundadır. Kurallara uyulmamasının otomatik olarak cezalandırılması gerektiğini düşünür (Senemoğlu, 2013). Çocuklar için kurallar yetişkinler tarafından konulmuş ve uyulmadığında hoş olmayan durumların ortaya çıktığı prensiplerdir ve kurallara uygun davranmak bir görevdir (Ersanlı, 2012a).
2. Ahlaki Özerklik Dönemi: Bu dönemde artık gerektiğinde kuralların çiğnenebileceğine ya da değiştirilebileceğine olan bir inanç vardır.

Benmerkezcilikte bir azalma, başkasının bakış açısını alma ve işbirliği yapma gibi davranışlar sergileyebildiklerinden toplumun görev ve değerlerini içselleştirebilirler (Aytar Güngör, 2007). Kurallar kendi vicdanının verdiği kararlar biçiminde kabul edilir. Karşısındaki insanların iç dünyasını, niyetini hesaba katarak kendisini ve karşısındakini bu ölçülerde değerlendirir (Ersanlı, 2012a).

2.1.6. Kohlberg'in Ahlak Gelişimi Yaklaşımı

Kohlberg'e göre ahlak, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı içeren bilişsel bir yapıdır (Ekşi, 2006). Bireylerin başkalarıyla birlikte yaşama zorunluluğu gerektiren bir takım ihtiyaçları ve bir arada yaşamının da gerektirdiği bir takım kurallar bulunmaktadır. Birey içinde bulunduğu toplumun kurallarını ve değerlerini davranışlarıyla bütünleştirdiği zaman sosyalleşir ve ahlaki olarak da gelişir. Kurallara uygun davranıldığında onur duyma, kuralların dışına çıkıldığında ise utanç duyma söz konusudur. Bireyin ahlaki gelişiminin ilerlemesiyle ahlaki yargılar oluşur. Süreç ilerledikçe birey kendi gereksinimleriyle toplumun beklentileri arasında denge kurmaya başlar (Ersanlı, 2012a). Kurallar bireyin hem diğer bireylerle uyum içinde yaşayabilmesini, hem de zgr olmasını sağlar (ifti, 2003). Bu kurallar, bireyin çocukluktan itibaren içselleştirilerek ahlak gelişimini meydana getirir.

Kohlberg'in ahlak gelişimini  düzey ve altı aşama olarak ele almıştır. Düzeylerin her biri kendinden önceki düzeye dayanmakta ve kendinden sonraki düzey için temel oluşturmaktadır (Güngör, 2007).

1. Geleneksellik ncesi Düzey

Bu düzeyde, toplumsal beklentiler benlik karşısında kalmaktadır. Buradaki bakış açısı kızgınlıktan kaçınmak, ihtiyaçları doyumak ve kendi çıkarlarını korumaktır. Birey henüz kişiler arası ilişkilerin ve kuralların, başkalarının kendisinden beklentilerinin ayırında değildir, başkalarının perspektifini algılayamaz (Çiftçi, 2007).

- a. **Ödül ve Ceza Eğilimi:** Eylemin fiziksel sonuçları, onun iyi ya da kötü olduğunu gösterir. Cezadan kurtulma ve kayıtsız şartsız itaat, çocuğun kendi doğrularını yönlendirmesine yön verir (Kohlberg & Hersh, 1977).
- b. **Bireysellik ve Karşılıklı Çıkara Dayalı Eğilimi:** Bu yönelime göre kişinin kendi ihtiyaçlarını, ara sıra da başkalarının ihtiyaçlarını tatmin etmek esastır. Adaletin, karşılığın ve eşit paylaşımın öğeleri mevcuttur (Kohlberg & Hersh, 1977). Karşılıklı, “sen benim kalemimi kırdın, ben de senin kalemini kıracağım” gibi bağlılığın ve yasaların olmadığı bir meseledir.

2. Geleneksel Düzey

Genel normların ve iyi bir insan olmanın ne demek olduğunu farkındadır. Ahlaki açıdan doğru olan kendisinden beklenenleri ve ödevlerini yapmaktır (Çiftçi, 2007). Bu düzeyde, bireylerin ailelerinin, grupların ve toplumların beklentileri, benliğe ait olarak yaşanır (Kohlberg & Hersh, 1977).

- c. **Kişilerarası Uyum ya da İyi Çocuk Olma Yönelimi:** İyi davranış, diğerlerine yardım etme ve onlardan onay almaktır. Yakınlarının kendisinden beklentilerini gerçekleştirmek; iyi niyetli olmak ve başkalarına yardım etmek önemlidir (Çiftçi, 2007). Bu dönemde bulunanların, çevresiyle olan ilişkilerini “kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına da yapma” anlayışına dayalıdır. Davranışların değerlendirilmesinde önceki dönemlerde sonuçlar dikkate alınırken bu basamağa gelindiğinde niyetler dikkate alınmaya başlar (Ersanlı, 2012a).

- d. Yasa ve Düzen Eğilimi: Otoriteler ve değişmeyen yasalar çerçevesinde sosyal düzeni sürdürmeye yönelik eğilimdir (Kohlberg & Hersh, 1977). İnsanın vicdanı, toplumun sosyal, hukuksal, ahlaki ve dini kurumlarında somutlaşan ödevleri ve hakları tanımlar ve onlara göre davranır (ifti, 2007).

3. Geleneksellik Sonrası Düzey

Bireyin, başkaları ve otoriteden bağımsız olarak izlemek istediği ahlak ilkelerini seçtiği ve kendine özgü değer sistemini örgütlediği düzeydir (Senemoğlu, 2013). Bu düzeydeki birey, özgürlüğe, eşitliğe, birlikteliğe, bireyin esenliğine ve birey onuruna saygıya yönelik soyut ahlaki prensipleri geliştirir (ifti, 2007).

- e. Toplumsal Sözleşme ve Bireysel Haklar Eğilimi: Bu eğilime göre birey toplum kurallarını ve haklarını eleştirici şekilde inceler (Kohlberg & Hersh, 1977). Kanunlar toplumun sosyal düzenini korumak için gereklidir ancak demokratik olarak değiştirilebilir (Senemoğlu, 2013). Kanunlar sadece uyulmak üzere değil aynı zamanda yaşamı güvence altına almak, insan haklarını korumak ve toplum refahını artırmak için vardır (Ersanlı, 2012a).
- f. Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi: Ahlak ilkelerinin geçerliliğine inanılır ve kişisel olarak onlara karşı bir yükümlülük hissedilir. (ifti, 2007). Adalet, eşitlik, insan hakları gibi soyut kavramlara dayalıdır. Bu ilkeleri ihlal eden kanunlara uyulmamalıdır. Bireyin haklarına saygı esastır (Senemoğlu, 2013). Bu basamakta bulunan insanlar çok üst düzey bir duygusallığa sahiptirler. İnsanın değerli olduğuna dair bir inanış vardır. Yaşamın değeri kutsaldır. Yasa ve ahlak arasında bir çelişki hissedildiğinde ahlaki ilkelere bağlı kalma söz konusudur (Ersanlı, 2012a).

Geçmişte yapılan diğerkâmlıkla ilgili araştırmalar, ahlaki değerlerin diğerkâmlıkla ilişkili olduğunu göstermiştir (Piliavin & Charng, 1990). Diğerkâm davranışın aynı zamanda ahlaki bir davranış olduğu dūřünüldüęünde ahlaki gelişimin diğerkâm davranışla olan ilişkisi anlaşılmaktadır. Bireyin diğerkâm davranışta bulunabilmesi için bazı ahlaki gelişim dönemlerinden geçmiş ve ahlaki görevlerinin farkında olmasını gerektirmektedir.

Eisenber-Berg (1979), yaptığı araştırmada ilkokul ve lise düzeyinde 125 öğrencinin prososyal ahlak yargılarının incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın bulgularına göre ilkokul çağındaki çocukların çıkarıcılığa, kalıplaşmış yargılara ve başkalarının ihtiyaçlarını etiketlendirmeye eğilimli olduklarını görmüştür. Bununla birlikte çocuklardaki kalıplaşmış yargıların ve onay ihtiyacına yönelik dūřüncelerinin yaşla birlikte azaldığını; empatik dūřüncelerin ve değer yargılarının içselleştirilmesinin yaşla birlikte arttığını gözlemlemiştir. Bu görüşün Piaget ve Kohlberg'in yaklaşımını da desteklediğini söyleyebiliriz.

2.1.7. Psikoanalitik Yaklaşım

Psikoanalitik yaklaşım, özünde bir haz yaklaşımıdır ve içgüdüler temeldir. Bu içgüdüler bireyin yaşamının ve türünün sürdürülmesi amacına hizmet etmekte, büyüme, gelişme ve yaratıcılık doğrultusunda bireyi yönetmektedir (Corey, 2008). Dürtüler, cinsellik, açlık ve susuzluk gibi biyolojik dürtülerle ilişkili olduğundan, Freud'un motivasyon teorisinde diğerkamlığın rolü yoktur. Diğerkâmlığın bütün psikoanalitik açıklamaları bedensel dürtülerin temelinde teorisel kısıtlamalarla sürdürülür (Wakefield, 1993).

S. Freud kişiliği oluşturan üç yapı olduğunu belirtmiştir. Bunlar id, ego ve süpergodur. Bunlar birbirinden ayrı bölümler olarak değil, bir bütün olarak işlevini yerine getirmektedir (Corey, 2008). İd, tamamen bilinçdışı düzeyde işlev gösterir ve bedensel süreçlerle yakın temas içindedir. Ego, organizmanın dış dünya ile ilişkisini düzenlemek

için id 'ten evrimleşerek gelişir. Kişiliğin en son gelişen yapısı olan süperego, toplumsal norm ve davranış standartlarının içselleştirilmesini temsil eder (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2011). Yapılan bir hareketi iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olup olmadığını belirleyerek bireyin ahlak kuralını temsil eder. İdin güdülerini, engelleyerek, egoyu gerçek ahlaki hedeflere yönelterek ve mükemmellik için uğraş vererek işlevini yürütür (Corey, 2008).

Psikoanalitik yaklaşımla ilgili literatüre bakıldığında diğerkâmlık teriminde çok seyrek olarak bahsedildiği görülmektedir. Özellikle saldırganlık terimiyle kıyaslandığında bu oldukça dramatiktir (Sharabany & Bar-Tal, 1982). Hâlbuki saldırganlık, kaygı, bencillik gibi terimlerin yanına sıra diğerkâmlık teriminin de görülmesine ihtiyaç vardır.

Diğerkâmlık, id ve süper ego arasında bir çatışma eğilimiyle birlikte, sosyal normların içselleştirilmesi ve içgüdüsel memnuniyet için yoğunlaşan bir eylemdir. (Sharabany & Bar-Tal, 1982).

Bireyler rahatsız edici isteklere karşı tavır ve davranışlar geliştirerek, olumsuz yaşantılar ve kaygı ile başa çıkmaya çalışırlar (Corey, 2008). Karşıt tepkiler oluşturmalar süper egodan kaynaklanır. Aslında süper ego, egonun id'ten ve dış dünyadan korunması amacıyla oluşturulmuş bir sistemdir (Hall, 1999). Koruyucu bir sistem olarak karşıt tepki geliştirme iki aşamada gerçekleşir. Öncelikle benlikçe kabul edilemeyen dürtü, duygu, düşünce bastırılır. Daha sonra ise tam karşıtı bilinç düzeyinde ifade edilir (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2011).

S. Freud'a (2007) göre insanın yetişme tarzının ve çevrenin birey üzerinde uyguladığı dış zorlanmanın sonucunda, içgüdüsel yaşantıda iyiye dönük bir dönüşüm yani bencillikten özgeciliğe doğru bir yöneliş meydana gelir. İdeal toplumun insandan beklediği şeylerden birisi, başkalarını sevmektir. Sevgi ise insana özveriye hazır olmasını gerektiren birtakım görevler yükler. Bu görevlerinin sonucu olarak birey

topluma ve diğer bireylere karşı diğerkâm davranışlar sergiler. Freud diğerkâmlığı bencilliğin zıddı olarak tanımlamış ve diğerkâmlığın cinsel doyum özlemini yok saydığını ifade etmiştir. Eğer birey nesneye karşı gerçek bir yakınlık duyuyorsa o zaman diğerkâmlık artık libidinal isteklerden farksızlaşır (Freud S. , 1997).

A. Freud (2011), diğerkâmlığı uyum ve savunma mekanizmalarından biri olarak nitelendirmektedir. Bu savunma mekanizması yansıtma ve özdeşleşmenin bileşiminden oluşmaktadır. Yansıtma mekanizması sadece kıskançlık gibi eğilimlerin yansıtılması ve saldırganlığın çevreye mal edilmesi yoluyla insan ilişkilerini engelleyen bir mekanizma değildir. Kimi zamanda olumlu bağların kurulmasını, insan ilişkilerinin pekiştirilmesini sağlar. Yansıtmanın bu olağan, fakat çok fazla dikkat çekmeyen biçimini, öz dürtülerden başkaları yararına vazgeçmek olarak ifade edilebilir. Diğerkâm birey, kendi dileklerini başka bir varlık üzerine yansıtarak gerçekleştirmeye çalışır. Bir yönüyle kendi isteklerinden başkaları yararına vazgeçmiş olmasının bencilce bir anlamı vardır. Ama diğer yandan başkalarının dürtülerinin doyuma ulaşması için harcadığı çabalar diğerkâm olarak nitelenir (Kasapoğlu , 2013). Bir genç kızın, ablasının erkek arkadaşına aşık olduğu halde, ablasının arkadaşıyla çıkmadan önce onun daha güzel görünmesi için elinden geleni yapması bu savunma türüne örnektir. Sevilme ve hayran olunma arzularını rakibine yansıtmış, kıskançlık duyduğu özelliklerinin ablasının kişiliğinde gerçekleşmesinden zevk almıştır (Freud, 2011).

2.1.8. Kendini Gerçekleştirme Yaklaşımı

Maslow, “Kendini Gerçekleştirme” kavramını öne sürerek, uygun ortam olduğunda her bireyin gizil güçlerinin farkına varacağını ve kendini gerçekleştireceğini savunmaktadır. Kendini gerçekleştirme yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Bilge, 2014). Kendini gerçekleştirmekte olan birey, insanlığa değer verir ve insanların sorunlarını ciddiye alır. İlişkileri yalın değil, duygu yüklüdür. Zaman zaman üst düzey duygusal yaşantıları olur (Ersanlı, 2012a). Maslow çalışmasına başladığında katılımcıların davranışlarını, diğerkâm davranışlardan sonra keyif aldıklarından dolayı kendi kendine hizmet eden

davranış olarak tanımlamıştır. Daha sonra ise kendini gerçekleştirmiş bireylerin diğerkâm bireyler olduğu sonucuna ulaşmıştır (Flynn & Black, 2011). Birey temel gereksinimlerini karşıladıktan sonra kendini gerçekleştirme sürecine girer. Bu süreçte birey, kendine ve dış dünyaya ilişkin bilgi edinme ve çevrelerindeki olayları anlayabilme gereksinmesi duymaktadır (Ulusoy, 2007). Maslow, insanın özünde iyi olduğunu, ihtiyaçlarını giderirken karşılaştıkları engeller ve yanlış davranışlar nedeniyle bozulduğunu öne sürer. Maslow'a göre bireylerin ihtiyaçları gerektiği gibi tatmin edilirse sağlıklı kişilik ve davranışlar ortaya çıkar (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2011). Kendini gerçekleştirme ihtiyacı aşaması, bir kişinin elde edebileceği en üst motivasyon düzeyidir. Maslow'a göre kendini gerçekleştirmiş birey, derin ve doyurucu ilişkiler geliştirir. Düşünce ve davranışlarında samimi ve yardımseverdir. Toplumun genel refahıyla ilgilenir (Gündüz, 2013). Tüm yeteneklerinin farkındadır ve yeteneklerini aktif olarak kullanmaya çalışır. Potansiyelini geliştirme eğilimindedir. Tüm insanlığa yönelik empati ve sevgi duyarlar. Toplumsal ilgi düzeyleri yüksektir (Alkaya, 2007). Kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul eder. Demokratik ilişkiler kurar (Ulusoy, 2007). Geniş bir bakış açısıyla diğerlerini ilgilendiren sorunlar konusunda kendilerini sorumlu hissederler. Onların acılarına karşı duyarlı ve yardım etmeye isteklidirler (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2011). Kendini gerçekleştirmiş bireyin özelliklerine bakıldığında diğerkâmlık kavramının tanımında gördüğümüz pek çok kavramın bulunduğunu görüyoruz. Bu açıklamalara göre bireylerin kendilerini gerçekleştirme düzeyleri yükseldikçe diğerkâmlık düzeylerinin de yükselmekte olduğu söylenebilir.

2.1.9. Değiş-Tokuş Kuramı

Değiş-tokuş kuramında ana fikir, insanların, birine fayda sağlayacak bir şey yaptıklarında, o kişinin de eşit şekilde fayda sağlayacak bir şey yapması gerektiğine inanmasıdır. Kuram, insan ilişkilerini yardım eden kişinin kayıp ve kazançlarını hesaplayarak analiz eder. Ve etkileşimde diğerkâmlık motivasyonları olduğu fikrini zayıflatmaya çalışır. Yaklaşımına göre, temel motivasyon eşitliğin sağlanmasıdır ve diğer insanların iyi olması için bir arzu bulunmamaktadır (Wakefield, 1993). Bu kuramdaki yaklaşım, Kohlberg'in 1. Düzey 2. Basamakta açıkladıklarıyla örtüştüğü söylenebilir.

Homans'ın toplumsal değiş-tokuş kuramı, insanların kendilerine ödöl veren veya verebilecek kişilerle ilişki kuracaklarını ve alınan ödöl sayısının hoşlanma derecesini etkileyeceğini savunmaktadır. Thibaut ve Kelly'nin değiş-tokuş kuramında ise temel varsayım kişilerin başlıca amaçlarının çıktılarını olanaklarıncaya en yüksek düzeye ulaştırmak olduğudur. Bu kuram değişikliklere açıktır. Kıyaslama düzeyi, ödöl, bedel, çıktı ve alternatifleri kıyaslama düzeyi, değişen yaş ve yaşam koşulları ile değişebilir. Bu kuram çıkarıcı ancak geçmiş ve gelecekte etkilenerek düşünen bir insan modelini varsaymaktadır (Hortaçsu, 1997).

2.1.10. Toplumsal Adalet ve Eşitlik (Hakkaniyet) Kuramı

Hakkaniyet, herhangi bir ilişkide, iki kişinin girdi çıktı oranlarının eşit olması durumudur. Kurama göre, herhangi bir durumun hakkaniyete uymaması rahatsız edicidir ve kişiler bu rahatsız edici durumdan davranışlarını ya da girdi ve çıktılarla ilgili değerlendirmelerini değiştirerek kurtulmayı düşünürler (Hortaçsu, 1997). İnsanlar her bireyin çabaları, becerileri, yetenekleri ve katkıları ölçüsünde hak ettiğini alması gerektiğini inancındadır (Freedman, Sears, & Carlsmith, 1989).

Birisi bir iyilik yaptığında duyarlı eşitlik dengesini bozmaktadır. Bizim için bir şey yapana karşı bir şey yapmadığımızda kendimizi ona karşı borçlu hissetmemizin temeli bozulan eşitlik dengesini kurma ilkesine dayanmaktadır. Bu nedenle eşitliği yeniden sağlamak doğrultusunda onun için bir iyilik yapmak zorunda kalırız (Freedman, Sears, & Carlsmith, 1989).

Yardımanın alıcısı, kendisini yardım edene borçlu hissetmekte ve arkasından gelen yardım isteğine uymaya, ona hiçbir iyiliğin yapılmadığı durumdakinden daha eğilimli olmaktadır (Freedman, Sears, & Carlsmith, 1989).

2.1.11. Toplumsal İlg

Adler, insanın davranışlarını ve kişilik gelişimini açıklarken biyolojik temel kadar toplumsal süreçlere de yer vermektedir. Davranış, çok önemli ve amaca yöneliktir. Bu yaklaşımda temel özellik kişiliğin bir bütün olarak anlaşılabiliridir. Birey kişiliğini kendi oluşturmakta ve yaratmaktadır. İnsanlar sosyal, yaratıcı, karar verici ve uygulayıcıdır. İnsanın toplumsal bir varlık olduğunu savunan Adler, bütüncü ve insancıl bir yaklaşımın savunucusu ve öncüsü olmuştur (Ersanlı, 2012a). Adler, Freud'un psikanalizinde temel görev gören cinsel baskılar teorisinin yerine, bireyin ruhunda çocukluk döneminden itibaren yerleşmiş olan 'aşağılık' duygusunu ve bundan kurtulma çabalarını koyarak, bundan kaynaklanan bunalımları açıklamaya çalışmıştır (Sena, 1974). Aşağılık duygusu ve bu duygu nedeniyle gösterilen çabayı bireyin hayatının önemli bir parçasını oluşturmaktadır ve bireyin yaşamında neye ve nasıl odaklanacağını belirler (Kalkan, 2015).

Toplumsal ilgi, bireylerin bir insan topluluğunun parçası olduklarının farkına varmalarını ve sosyal dünyayla mücadele ederken sergiledikleri davranışları ifade eder (Corey, 2008). Toplumsal ilgi, toplumsallık duygusu, topluluk duygusu, dayanışma duygusu, insanlığın bir üyesi olduğunu hissetme anlamlarını içeren bir kavramdır. Bireyin kendisini tanıması ve anlaması içinde bulunduğu daha geniş sosyokültürel bağlamda diğerleriyle olan ilişkisinin ve uyumunun incelenmesiyle mümkündür (Kalkan, 2015). Adler'e göre, insan olumlu sosyal dürtülerle motive olmaktadır. Bu bakış açısına göre de, insanlar toplumsal bir çıkar uğruna kendi çıkarlarını ikinci plana atabilmektedir (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2011).

Toplumsal ilginin anlamı, bütüncü birmiş gibi hissetmek demektir. Bu konuda insanlar dört tip olarak ele alınmaktadır. Birinci tipte, birey kendisini sınavdaymış gibi hissettiği anda toplum karşıtı davranışlar gösterir. İkinci tipte, birey her şeyi başkalarından beklediği için alıcı durumundadır. Üçüncü tipte, birey sorunla karşılaştığında sorunu çözmekten kaçarak, başarısızlıktan kurtulmayı seçer. Dördüncü tipte ise, birey

mücadeleci olup sorunları başkalarının da yararına olacak şekilde çözülmesi için çabaladığından işbirliğine ve duruma katkıya hazırdır. Bu konumda olan birey her zaman başkalarının çıkarı için yapılması gereken etkinliği seçer ve harcanacak zamanı bulur. Etkinliklerinin yapılmasında ilke başkalarının gereksinimlerine uymaktır (Adler, 2002). Adler, üç evrensel yaşam görevini yerine getirmede başarılı bir şekilde uzmanlaşmanın gerektiğini ifade eder. Bunlar arkadaşlık kurma, yakın ilişkiler oluşturabilme ve topluma katkıda bulunabilmektir (Corey, 2008). Her bireyin içinde gelişen toplum duygusu, insani değerlerin yegâne kriteridir. Toplum duygusunu tamamen göz ardı edebilecek insan yoktur. Toplum duygusu varlığını sürekli olarak hatırlatır. Onaylanma ihtiyacı bireyde toplumsal bütünlük duygusunu uyandırır (Adler, 2004).

Toplumsal ilginin gelişmesinde en önemli katkıda bulunan kimse anne ve babadır. Toplumsal ilgi belirtileri ilk kez çocuğun annesiyle ilişkisinde, birinci yaştan itibaren de çevresindeki insanlara sevgi ve yakınlık, daha sonraki yıllarda paylaşma, yardım etme gibi davranışlarda görülür (Geçtan, 2006). Eşler arasındaki işbirliği ve kardeşler arasındaki işbirliği, çocukta sosyal ilginin gelişiminde önemlidir. Çocuklar arasında ayırımın yapıldığı durumlar ise sosyal ilgi gelişimini güçleştirir. Bununla birlikte ebeveyn tutum ve davranışlarına göre değişen psikolojik doğum sırası sosyal ilginin belirleyicisi olmaktadır (Kalkan, 2015).

2.1.12. Erich Fromm'un Kişilik Kuramı

İnsan doğasında hem “sahip olmak” hem de “olmak” eğilimleri bulunur. Yaşamda kalma güdüsü, “sahip olmak” duygusunu güçlendirir. Yine de, insanın temel özelliklerinden birinin bencillik olduğunu, ama tüm özelliklerinin bu kavramla açıklandığını söylemek yanlıştır. Çünkü insanın en derinde yatan isteği “olmak” eğilimidir. Aktif olmak, başka insanlara ilgi duymak ve benliğin kapılarını açmak bunun göstergesidir. Vermek ve paylaşmak ile başkaları için fedakârlık yapmak ihtiyacına, doktorlar, hasta bakıcılar ve din adamları arasında çok sık rastlanır. Karşılık

beklemeden vermek, bir şeyler hediye etmeye hazır olmak bireyin sevgi dolu olduğunun bir kanıtıdır. Gerçek sevgi, başkalarına bir şeyler verebilme yetkinliğini geliştirir (Fromm, 2003).

Fromm (1994), diğerkâmlığı (özgeciliği) bir nevroz belirtisi olarak incelenmiştir. Nevrotik özgecilik, bunalım, yorgunluk, çalışma konusunda isteksiz, sevgi ilişkilerinde başarısızlık yaşayan bireylerde gözlemlenen nevroz belirtisidir. Çoğu kez bu bireyler kendilerine bu konuda övünme payı çıkarırlar. Böylesi kişi, kendisi için hiçbir şey istemez. Başkaları için yaşar ve kendini önemsemediğinden dolayı gurur duyar. Mutsuz olduğunun farkında değildir. İncelemeler, bu tip diğerkâmlığın bireylerde, herhangi bir şeyi sevmeyi engellediğini ve yaşama karşı bir düşmanlık duymalarına neden olduğunu göstermiştir. Bu durum, ancak birey diğerkâmlığını bir rahatsızlık belirtisi olarak yorumladığında tedavi edilebilir.

2.1.13. Diğer Yaklaşımlar

Feigin, Owens ve Goodyear-Smith (2014), diğerkamlık ile ilgili literatürü incelemiş ve ilişkilendirilen yaklaşımları çalışmasında bir araya getirmiştir.

Sahte- Diğerkamlık Yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre, diğerkam davranış, ben merkezci motivasyon kaynaklıdır. Amaç bireyin kendi refahını sağlamasıdır (Feigin, Owens, & Goodyear-Smith, 2014).

Normatif Yaklaşım: Birey sosyal sorumluluğu gereği yardım etmek zorundadır. Birey diğerlerinin önceki davranışlarından bunu gözlemler ve sosyal kurallara göre yardım etme zorunluluğunu hisseder. (Feigin, Owens, & Goodyear-Smith, 2014).

Bedel-Ödül Modeli: Yardım etme veya etmeme de ödül ve bedeller önemlidir. Birey düşük bedel, yüksek ödül sağlayacağı durumlarda yardım eder. Piliavin ve Piliavin (1972)' in oluşturduğu modele göre, birey yardım etmeden önce tehlikenin şiddetine, belirginliğine, kurbanı olan yakınlığına, müdahale için fiziki uygunluğuna ve tehlike için yeterli sürece göre ödül ve bedellerin acil bir değerlendirmesini yaparak bir karar verir. Ödüller bedellerden fazla olduğunda yardım edilir, az olduğunda ise yardım yoktur.

Uyarıcı Azaltma ve Negatif Durum Yardım Modeli: Bu modele göre kişi zor durumda olan birini gördüğünde içsel olarak uyarılır ve rahatsız edici uyarıcıyı ortadan kaldırmak için yardım etme davranışı gösterir. Bu rahatsızlık duygusu kişinin geçmişteki deneyimlerinden kaynaklıdır (Vollhardt, 2009).

Adil Dünya Hipotezleri: Adil dünya inancı dünyanın adil bir yer olduğu ve insanların neyi hak ederlerse onu buldukları hipotezi üzerine kurulmuştur. İnsanlar, çok çalışan veya iyi davranışlar içinde olanların davranışları sonucunda ödüllendirildiğini, tembel ve günahkârların ise aksine cezalandırılacağına inanma eğilimindedirler. Benzer bir şekilde para, başarı ve mutluluk gibi olumlu sonuçların ancak iyi insanlar tarafından elde edildiğini, olumsuz sonuçların ise kötü kişilerin başına geldiğine inanırlar (Kılınç & Torun, 2011).

Diğerkâmlık konusuyla ilişkili olduğu düşünülen yaklaşımlara bakıldığında diğerkâmlığın bir davranış olarak ele alındığını görmekteyiz. Diğerkâmlık gerçekten bir davranış mı yoksa bir tutum mu? Diğerkâmlık incelendiğinde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutlu bir süreçten söz edildiğini anlamaktayız. Bu boyutlardan biri her ne kadar bazen öncelik kazansa da birbirinin içinde yer almakta ve sebep sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. O halde tüm bu açıklamalar dikkate alındığında diğerkâmlığın bir tutum olduğu söylenebilir.

2.2. Diğerkâmlıkla İlgili Yapılan Araştırmalar

Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde yurtdışı ve ÷lkemizde olumlu sosyal davranışı kapsayan araştırmaların yapıldığı g÷r÷lmüştür. Meslek gruplarına g÷re yurtdışında ve yurtiçinde çok az sayıda araştırmaya rastlanmış olup, olan araştırmaların ise daha çok ilk çocukluk d÷nemi ve ergenlik d÷nemi çevresinde yoğunlaştığı g÷r÷lmüştür.

2.2.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Ak (2013), yüksek lisans tez çalışmasında üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının özgecilik düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolünün araştırılmasının yanı sıra demografik özelliklere bağlı olarak üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarında ve özgeci davranış düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlamıştır. Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Amasya Üniversitesi'nde öğrenim gören 266 kız ve 184 erkek öğrenciden oluşan çalışma gurubu ile yürüt÷lmüştür. Araştırmada veri toplama araçları olarak; “Yaşam Amaçları Ölçeği”, “Özgecilik Ölçeği” ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda üniversite öğrencilerinin içsel yaşam amaçları ile anne-baba yaşam durumu ve sınıf düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, ayrıca dışsal yaşam amaçları ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile anne-baba yaşam durumu değişkeni ve sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile içsel yaşam amaçları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Yine aynı şekilde öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile dışsal yaşam amaçları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. İçsel yaşam amaçları ile özgecilik arasındaki doğrusal anlamlı ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin içsel amaç düzeylerinin özgecilik düzeylerini anlamlı yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak dışsal amaçların öğrencilerin özgecilik düzeyinin anlamlı yordayamadığı ve önemli etkiye sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.

Akbaba (1994), doktora tez çalışmasında grupla psikolojik danışmanın özgeciler üzerine etkisini araştırmıştır. Araştırma örneklemini 24 deney grubu, 24 kontrol grubu olmak üzere toplam 48 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere “Özgeciler Ölçeği” ve “Sosyoekonomik Durumu Formu” uygulanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda grupla psikolojik danışmanın aile, sosyal ve sorumluluk boyutlarında puan artışına neden olduğunu, yardımseverlik boyutunda anlamlı bir değişiklik olmadığını belirlemiştir.

Avcı, Aydın ve Özbaşaran (2013), hemşirelik öğrencilerinde empati-özgeciler ilişkisini ve özgeci davranışı etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla, Balıkesir Üniversitesi Bandırma Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören 218 öğrenci üzerinde bir çalışma yapmıştır. Öğrencilere Kişisel Bilgi Formu, “Özgeciler Ölçeği” ve “Empatik Eğilim Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, empatik eğilim ve özgeciler düzeyi arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Kız öğrencilerin özgeciler puan ortalamaları, erkek öğrencilerden daha yüksek olmakla birlikte aralarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır. Annesi ve babası okuryazar olmayan öğrencilerin puan ortalamaları daha düşük olup, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrencilerin yakın arkadaş sayısına göre özgeciler puanında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Duru (2002), doktora tezinde empati ve yardım etme eğilimi arasındaki ilişkiyi araştırmak ve bazı psikososyal değişkenlere bağlı olarak yardım puanların açısından gruplar arasında fark olup olmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 402 (248 kız, 154 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara “Kişilerarası Tepki Verme Ölçeği” ve “Yardım Yönelimi Ölçeği” uygulanmıştır. Bulgulara göre, empati ve yardım etme eğilimi arasında pozitif bir ilişki olduğu, empatik eğilimin yükseldikçe yardım etme eğiliminin de yükseldiği görülmüştür. Cinsiyetin yardım puanları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Öğrenim görülen alana göre ise, Eğitim ve Sosyal Bilimler alanlarında öğrenim gören öğrencilerin diğer bölümlere göre daha yoğun yardım etme eğiliminde oldukları gözlenmiştir. Küçük şehirlerde yaşayan öğrencilerin,

büyük şehirlerde yaşayan öğrencilere göre, yakın arkadaş sayısı fazla olan öğrencilerin, az olanlara göre daha çok yardım etme davranışı gösterdikleri de bulgular arasındadır.

Elmas (1998), yüksek lisans tez çalışmasında bireylerin ana-baba tutumları ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Erzurum'da bulunan resmi liselerin ikinci sınıflarında okuyan 250 erkek, 176 kız olmak üzere toplam 426 öğrenci oluşturulmuştur. Veri toplama araçları olarak Kuzgun (1972) tarafından geliştirilen "Ana-Baba Tutumu Envanteri" ile Aşkın ve Akbaba (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanması yapılan "Özgecilik Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca cinsiyet ve sosyoekonomik faktörlerin de bireylerin özgecilik düzeyleriyle ilişkileri araştırılmıştır. Elde edilen bulgular bireylerin ana-baba tutumları (demokratik, otoriter, ilgisiz) ile özgecilik düzeyleri (düşük, orta, yüksek) arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermiştir. Ayrıca cinsiyet ve sosyoekonomik faktörlerin de bireylerin özgecilik düzeylerini etkilediği tespit edilmiştir.

İşmen ve Yıldız (2005), yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının özgecilik ve atılganlık düzeyleri açısından incelenmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini eğitim fakültelerinde öğrenim gören 111 kadın, 96 erkek olmak üzere toplam 207 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak, "Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği(ÖİTÖ)", "Özgecilik Ölçeği" ve "Rathus Atılganlık Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, kadınların erkeklere göre ÖİTÖ 'de daha yüksek puan aldıkları ancak özgeci davranışın, cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Yüksek düzeyde özgeci olan öğrencilerin düşük düzeyde özgeci olanlara göre öğretmenliğe ilişkin daha olumlu tutuma sahip oldukları, atılgan olan kişilerin çekingen olanlara göre özgeci oldukları belirlenmiştir.

Kaçar Banbal (2010), yüksek lisans tez çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Hemşirelik Yüksekokulunda öğrenim gören 443 öğrenciden Akbaba (1994) tarafından uyarlanan "Özgecilik Ölçeği(ÖÖ)" ve Kişisel Bilgi Formu doldurmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilerin ÖÖ'nde

aldıkları puan ortalamaları ile sınıf düzeyi, cinsiyet, aile tipi, kendileri dâhil kardeş sayısı, anne ve baba çalışma durumu, yaşamlarının en uzun süresini geçirdikleri yer, yakın arkadaş sayısı, mezun oldukları lise türü ve hemşirelik mesleği seçme durumu arasında ilişki karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri ile ÖÖ alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında; her dört boyutta ve özgecilik toplam puanında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğrencilerin, cinsiyetlere göre, ÖÖ alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında, yardımseverlik, sorumluluk, aile ve özgecilik toplam puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Sosyal boyut puanı ise, erkek öğrencilerde, kız öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin, sosyal, yardımseverlik, sorumluluk ve özgecilik toplam puanları açısından aile tipine göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Aile boyutu ile aile tipine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kardeş sayısına göre, aile, sosyal ve sorumluluk boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamış; yardımseverlik boyutu ile arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin kardeş sayısına göre toplam özgecilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile yakın arkadaş sayısı arasında anlamlı bir fark olduğu, 7 ve üzeri yakın arkadaşına sahip öğrencilerin daha yüksek düzeyde özgeci oldukları saptanmıştır.

Karadağ ve Mutağlılar (2009)'ın çalışmasında, öğretmenlerin özgecilik düzeyleri cinsiyet, medeni durum, yaş ve çocuk sayısı değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmada ilk ve orta öğretim okullarında görev yapan 318 öğretmene, Yavuzer (2006) tarafından geliştirilen “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin acil durumlarda yardımseverlik, güncel durumlarda yardımseverlik ve sosyal sorumluluk boyutlarından yüksek düzeyde puanlar aldığı gözlenmiştir. Bu da öğretmenlerin özgecilik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Medeni durum değişkeni için yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin medeni durumları ve cinsiyetleri ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Yaş ve çocuk sayısı ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmasa da, yaş ve çocuk sayısındaki artışın öğretmenlerin sosyal sorumluluk düzeylerini artırdığı görülmüştür.

Kasapoğlu (2013), yüksek lisans tez çalışmasında üniversite öğrencilerinin iyilik hali ve özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi ve iyilik hali ile özgecilik düzeylerinin bazı değişkenler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini İnönü Üniversitesi'nde öğrenim gören 778 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara kişisel bilgi formu, "Özgecilik Ölçeği" ve "İyilik Hali Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin iyilik hali ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin özgecilik düzeyleri cinsiyet, öğrenim görülen fakülte, doğum sırası ve sosyal çevre değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermese de özgecilik düzeylerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. 3. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin özgecilik düzeylerinin 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgular arasındadır.

Kumru, Carlo ve Edwards'ın (2004) yaptığı olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi ile ilgili araştırmasında; ergenlik dönemindeki gençlerin olumlu sosyal davranışlarında yaş grubu ve cinsiyet farklılıkları ile bu davranışların anne-baba ve akran bağılıkları, toplulukçu değerler, olumlu sosyal davranışla ilgili ahlaki muhakeme, empati ve başkalarının bakış açısını alma değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, yaşları 11-21.5, arasında olan Ankara merkez ilindeki ilköğretim, lise ve üniversitelerden toplam 550 öğrenci (300 erkek, 250 kız) oluşturmaktadır. Bulgular ergenlerin en çok itaatkâr ve en az kamusal olumlu sosyal davranış sergilediklerini göstermiştir. Ayrıca, küçük yaşlardaki ergenlerin daha çok kamusal ve itaatkâr büyük yaşlardaki ergenlerin ise daha çok özgeci ve gizli olumlu sosyal davranış sergiledikleri; erkeklerin daha çok kamusal, kızların ise daha çok duygusal, itaatkâr ve gizli olumlu sosyal davranış gösterme eğiliminde oldukları araştırmanın sonuçları arasındadır. Kamusal ve duygusal olumlu sosyal davranışlarda yaş ve cinsiyet ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Son olarak yapılan analizler kamusal olumlu sosyal davranışı akran bağılılığı (negatif yönde) ve toplulukçu değerlerin, duygusal olumlu sosyal davranışı anne-baba (negatif yönde) ve akran bağılılığı, toplulukçu değerler ve empatinin; özgeci olumlu davranışı toplulukçu değerler ve empatinin (ikisi de negatif yönde); itaatkâr ve gizli olumlu sosyal

davranışları akran bağıllığı, toplulukçu değerler, ahlaki muhakeme ve başkalarının bakış açısını almanın manidar olarak yordadığı bulunmuştur.

Onatır (2008), yüksek lisans tez çalışmasında öğretmenlerde özgecilik ile değer tercihleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. İstanbul, Anadolu yakasındaki özel ve devlet okullarında ilköğretim ve ortaöğretimde çalışan 341 öğretmene “Öğretmen Özgeciliği Ölçeği”, “Schwartz Değerler Ölçeği” ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin özgecilik toplam puanlarının bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, çok sahibi olma durumları ve meslekteki kıdem durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin özgecilik toplam puanlarının en son bitirdikleri eğitim kurumu ve gelir düzeyine göre ise anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgulara göre yüksek okul mezunu olan öğretmenler lisans ve yüksek lisans programlarından mezun olan öğretmenlere göre, gelir düzeyi yüksek öğretmenlerin gelir düzeyi düşük öğretmenlere göre daha özgeci oldukları saptanmıştır.

2.2.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Carreon, Davidson, Andersen ve Nakazono (2011), yaptıkları araştırmada dışçilik öğrencilerinin diğerkamalık özelliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma grubunu 2007 yılında Amerikan Dış Eğitimi Derneği Dışsel Araştırmalar Okulunda öğrenim gören 23-51 yaş aralığında 3,841 öğrenci oluşturmuştur. Katılımcılara araştırmacılar tarafından hazırlanan iki ölçek uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadınların diğerkamalık düzeyleri erkeklerin diğerkamalık düzeylerine göre daha yüksek çıkmıştır. Yaş ve medeni durumunun diğerkamalık düzeylerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Yine araştırma bulgularına göre gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin diğerkamalık düzeylerinin gelir düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksek olduğu bulgular arasındadır.

Carter (2014), yaptığı çalışmada hemşirelerin hizmet ve diğerkâmlık kavramlarına bakış açılarıyla, hemşirelik motivasyonlarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı tarafından 12 hemşireyle, 60 dakikalık görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonunda, hemşirelerin bu kavramlara yönelik düşünceleri ve hemşirelik motivasyonlar anahtar temalar şeklinde analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda hemşirelerin davranışlarının mesleki ya da diğerkâm olup olmadığı maneviyat yerine kültürel olarak daha iyi anlaşılabilceği sonucuna ulaşılmıştır.

Chou (1998), yaptığı araştırmada ergen öğrencilerin diğerkâm davranışlarını, yaş, cinsiyet ve gönüllü aktiviteler değişkenlerine göre incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Hong-Kong'ta bulunan 20 okuldan seçilen 1105 (457 erkek, 648 kız) öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin yaş aralığı 12-18'dir. Katılımcılara "Diğerkâmlık Öz Değerleme Ölçeği" ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Sonuçlara göre, yaşın diğerkâm davranışa pozitif bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Kişinin diğerkâmlık öz değerlemesi ve gönüllü aktivitelere katılım sıklığı arasında pozitif bir ilişki bulunduğu ancak cinsiyete göre diğerkâm davranışlar arasında bir farklılık olmadığı araştırmanın sonuçları arasındadır.

Coulter, Wilkes ve Der-Martirosian (2007) çalışmalarında, Kaliforniya Üniversitesi'nde okuyan tıp, hukuk ve iktisat öğrencilerinin diğerkâm tutumlarını karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Veri toplama aracı olarak öğrencilerin diğerkâmlık özelliklerini ölçecek bir ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırmaya iktisat, 173 hukuk ve 120 tıp olmak üzere 440 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin %60'ı kız ve %40'ı erkektir. Çalışmanın sonuçları, tıp öğrencilerinin hukuk öğrencilerinden daha fazla diğerkâm tutum bildirdiklerini ortaya koymuştur. Ayrıca, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden; Afrika kökenli öğrencilerin Amerikalı kökenli beyaz öğrencilerden daha yüksek diğerkâm tutuma sahip oldukları sonucuna varmışlar.

Eisenberg-Berg ve Hand (1979), yaptıkları çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki düşünce ve onların doğal çevrelerindeki paylaşma, yardım etme ve teselli verici

davranışları arasındaki ilişkiyi saptamayı amaçlamıştır. Çocuklara 6-11 hafta periyodunda yardım etme ve paylaşma hakkında dört basit ahlaki muhakeme hikâyesi anlatılmıştır. Gözlem sonuçlarına göre, çocukların paylaşımcı ve yardım etme davranışları çıkarıcı düşünme ile önemli derecede negatif ilişkili, ihtiyaca yönelik düşünme ile pozitif ilişkilidir. Yardım etme davranışı eğiliminin bakım vermede oldukça önemli olduğu görülmüştür. Bununla birlikte gözlem sonuçlarına göre, çocukların Kohlberg'in 1. Ahlaki dönem olan 'ceza ve itaat' döneminin özelliklerini değil, çıkarıcı ve ihtiyaca yönelik düşünme döneminin özelliklerini gösterdikleri görülmüştür.

Flynn ve Black (2011), 25 katılımcının öz-çıkarcı ve diğerkâmlık ile ilgili inançlarını teori metodolojisi zemini aracılığıyla incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma grubu 25 ile 79 yaş aralığında bulunan 10 kadın 15 erkekten oluşmuştur. Katılımcılara yardım konulu 14 hikâye verilmiş ve incelemeleri istenmiştir. Bu incelemeler sonucunda katılımcılar kendi tanımlarını yapmış ve araştırmacı tarafından verilen soru formunu cevaplandırmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, diğerkâmlık, diğerlerinin ihtiyaçlarının öne çıkarılması; öz-çıkarcı, kişinin kendi ihtiyaçlarının öne çıkarılması olarak tanımlanmıştır. Veri toplama araçları, görüşmeleri, odak grubunu, gazete analizlerini, el eserlerini ve bir diğerkâmlık ölçeğini içermektedir. Diğerkâmlık ve öz-çıkarcı arasındaki ilişki 12 temadan oluşmuştur. Temalar, düzenli ve etkileşimli olan dinamik bir teoriyi tanımlamaktadır.

Grauerholz (1988), yakın ilişki içerisinde bulunan bireylerin cinsiyetlerine göre diğerkâmlık oranlarını araştırmıştır. Veri toplama araçları olarak "Diğerkâmlık Yönelim Ölçeği", "İlişkisel Alternatifler Ölçeği", "Kadınlara Karşı Tutum Ölçeği" ve "İlişkisel Olaylar Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre evli olan bireylerin evli olmayanlara göre partnerlerine daha diğerkâmlık yönelimi içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada erkeklerin eşlerine kadınlardan daha çok diğerkâmlık davranış gösterdikleri ortaya konmuştur. Fakat cinsiyetin diğerkâmlık yönelimine direk olarak bir etkisi olmasa da cinsiyet rolleri ve ilişkideki ciddiyet durumunun diğerkâmlıkla ilişkili olduğu bulgular arasındadır.

Gummerum ve Hanoch (2012) yaptıkları çalışmada, Amerika'da bulunan düşük güvenli bir hapisanede bulunan 22-62 yaş Aralığında 50 erkek mahkûma ve mahkûm olmayan 20-61 yaş arasındaki 50 erkeğin diğerkâm davranış eğilimlerini incelemeyi amaçlamışlardır. Veri toplama aracı olarak, paylaşma durumlarını ortaya çıkacak bir oyun, Dolbert (2000) tarafından geliştirilen “Adil Dünya İnancı Ölçeği” ve “Kişilerarası Tepkisellik Ölçeği”nin (Davis,1983) bakış açısı alma ve empatik ilgi alt ölçekleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda paylaşma amaçlı oyunda mahkûmların, mahkûm olmayan erkeklere göre daha paylaşımcı oldukları görülmüştür. Yine mahkûmların, mahkûm olmayanlara göre daha yüksek empatik ilgi gösterdikleri ve bakış açısı alma alt ölçeğinden daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir. Adil Dünya İnancı ölçeğinde ise mahkûmlar ve mahkûm olmayanlar arasında fark görülmemiştir.

Li (1997), yaptığı araştırmada yardım davranışının alma ve verme çeşitlerini deneysel bir çalışmayla açıklamayı amaçlamıştır. 324 Çinli öğrenciye son üç ayda yaşadıkları bir yardım olayını, yardımın sebebiyet odağı, vericinin kayıpları, alıcının kazancı ve sonucunda oluşacak minnettarlık ve yardım için gerekçe gösterme şeklinde değerlendirerek tanımlamaları istenmiştir. Katılımcılarda kadın ve erkek sayısı eşittir. Katılımcılar bu yardım olayını diğerkâmlık, kurallı yönelim, yakınlık yönelimi ve değiş tokuş yönelimi olmak üzere dört kategoriye göre değerlendirmiştir. Bulgulara göre, kazanç-kayıp-minnettarlık oranları dört yönelime göre farklı sonuçlar göstermiştir. Kurallı yönelim, değiş tokuş yönelimine göre daha yüksek oranda memnuniyetle ilişkilidir. Alıcı-verici arasındaki yakınlığın ve yardım sebebiyet odağının dört yardım yönelimiyle de ilişkisi bulunmamıştır. Yardım verenler kendi yardımlarını daha az diğerkâm, daha çok kurallı yönelim olarak değerlendirmişlerdir.

Midlarsky, Kahana ve Corley (1986), yaptıkları çalışmada yardım etme davranışını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 65-100 yaş arası 400 birey katılmıştır. Katılımcılara demografik özellikleri ile motivasyonel ve durumsal faktörlere ilişkin bir tarama ölçeği, “Öz-bildirim Diğerkâmlık Ölçeği” ve Yardım Etmenin Etki Alanı Ölçeği” uygulanmıştır. Bulgulara göre yaşı daha genç olan bireylerin daha çok yardım davranışı gösterdikleri ve yardımın aile yardımı, komşuluk yardımı ve gönüllü

yardım olarak üç tipte yapıldığını görülmüştür. Yardım etmenin başlıca yordayıcılarının sağlık, finansal durum, sosyal sorumluluk ve empati olduğu, ayrıca yardım etmede etkisi olan en önemli bireysel faktörlerin ise sağlık durumu, finansal durum, yaş ve cinsiyet olduğu ortaya çıkmıştır.

Schwartz ve ark. (2009), 12-17 yaş arası 457 genç üzerinde, psikolojik iyi oluş ve diğerkâmlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Öğrencilere “Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” ve “Diğerkâmlık Ölçeği” uygulanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, psikolojik iyi oluş ve diğerkâm davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ve bu ilişkinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Erkeklerin, en çok diğerkâmlık ölçeğinin aile yardımı alt ölçeğinden, kızlarınsa en çok yardım yönelimi ve genel yardım davranışı alt boyutlarından puan aldıkları gözlenmiştir.

Spivak ve Farran (2012), ilk okul öğretmenlerinin sınıf içindeki davranışları ve diğerkam davranışın sözlü teşviklerinin (empati, duygusal yakınlık, pozitif davranış), çocukların sınıftaki diğerkâm davranışlarını etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. 124 ilkokul sınıfında 2098 öğrenci gözlenmiştir. Sonuçta öğretmenlerin diğerkâmlığı ve empatiyi teşvik eden sözlerinin sınıftaki diğerkâm davranışlarla güçlü bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerin diğerkâm ve empatik davranışlarının teşviki ve pozitif yaratıcılıkları, etkileşimli sosyal çevre çocukların diğerkâm davranışlarını destekleyici niteliktedir. Bu bulgular, öğrencilerin diğerleriyle pozitif etkileşiminde öğretmenlerin rolünün önemini ortaya koymaktadır.

BÖLÜM III

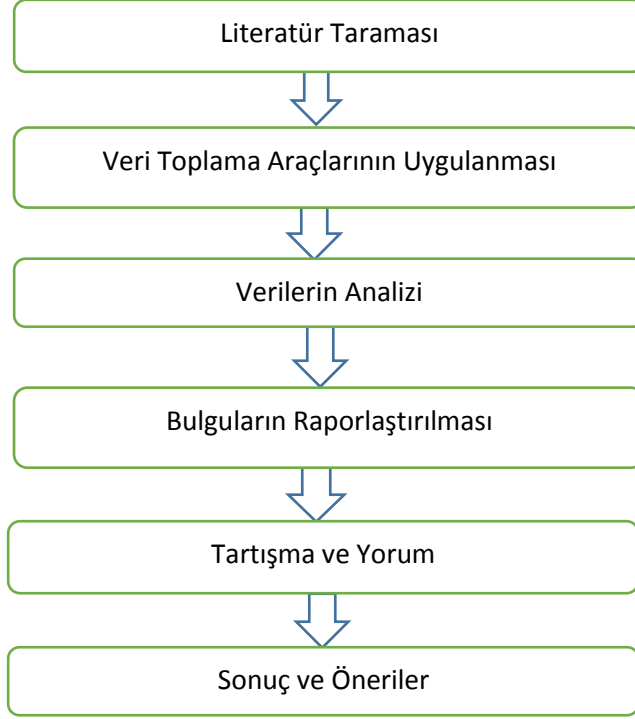
3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, izlenen süreç, evren ve örneklem bilgileri, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma farklı meslek gruplarında çalışan bireylerin farklı değişkenlere göre diğerkâmlık düzeylerini incelemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Araştırmada evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenden alınan bir grup üzerinde yapılan genel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2013).

Araştırmada izlenen süreç Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırmada İzlenen Süreç

Şekil 1’de grldğ gibi öncelikle araştırmanın amacına yönelik literatür taraması yapılmıştır.çalışma grubunu oluşturan bireylerle uygulamalar yapılarak veriler toplanmıştır. Toplanan verilerin analizleri yapılarak, elde edilen bulgular ilgili araştırmalar çerçevesinde tartışılmıştır. Son olarak sonuçlar ve öneriler yazılarak araştırma süreci tamamlanmıştır.

3.2. Evren ve rneklem

Araştırmanın katılımcılarını Samsun ilinde sağlık, eğitim, güvenlik, mühendislik, iletişim, serbest meslek ve adalet meslek gruplarındaalışan bireyler oluşturmaktadır. Samsun ilinde bulunaneşitli devlet ve özel hastanelerde görev yapan sağlıkalışanları,

Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığında görev yapan güvenlik mensupları, OMÜ’ de ve çeşitli kademelerdeki devlet okullarında görev yapan öğretim elemanı ve öğretmenler, Callus Bilgi ve İletişim Hizmetlerinde çalışan iletişim personeli, Samsun Adliyesinde görev yapan ve Samsun Barosuna Kayıtlı hâkim, savcı, avukat ve özel kalemler, Bayındırlık Müdürlüğü, DSİ ve Karayollarında görev yapan farklı alanlardaki mühendisler ve serbest meslekle uğraşan bireyler olmak üzere toplam 741 kişiden veri toplanmıştır. 34 kişi veri toplama araçlarını eksik ya da hatalı doldurduklarından dolayı bu bireylerden toplanan veriler analizlere dâhil edilmemiştir. Analizler yapılırken normalliği etkileyen yedi kişi de veri setinden çıkarılmıştır. Çalışma grubu tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Tablo 1 ve Tablo 2’ de araştırmanın katılımcılarını oluşturan bireylerin meslek grupları, cinsiyetleri, medeni durumları ve çocuk sahibi olma durumlarına göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarını Oluşturan Bireylerin Meslek Gruplarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	Kadın (N)	%	Erkek (N)	%	Toplam (N)	%
Sağlık	78	11.1	33	4.7	111	15.8
Eğitim	67	9.6	36	5.1	103	14.7
Güvenlik	5	0.7	101	14.4	106	15.1
Mühendislik	37	5.3	60	8.6	97	13.9
Serbest M.	42	6.0	48	6.9	90	12.9
Adalet	47	6.7	47	6.7	94	13.4
İletişim	74	10.6	25	3.6	99	14.2
Toplam	350	50.0	350	50.0	700	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışma grubunun %50’sini (N=350) kadınlar, %50’sini erkekler (N=350) oluşturmaktadır. Sağlık çalışanları katılımcıların %15.8’ini (N=111), eğitim alanında çalışanlar %14.7’sini (N=103), güvenlik alanında çalışanlar %15.1’ini

(N=106), mühendislik alanında çalışanlar %13.9'unu (N=97), serbest meslek olarak çalışanlar %12.9'unu (N=90), adalet alanında çalışanlar %13.4'ünü (N=94) ve iletişim alanında çalışanlar %14.2'sini (N=99) oluşturmaktadır.

Tablo 2. Araştırmanın Katılımcılarını Oluşturan Bireylerin Medeni Durumlarına ve Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Dağılımları

	Var (N)	%	Yok (N)	%	Toplam (N)	%
Evli	324	46.3	103	14.7	427	61.0
Bekar	22	3.1	251	35.9	273	39.0
Toplam	346	49.4	354	50.6	700	100

Tablo 2'de görüldüğü üzere çalışma grubunun %61.0'ini (N=427) evli bireyler oluşturmaktadır. Bekar bireyler ise %39.0'ını (N=273) oluşturmaktadır. Katılımcıların %49.4'ünün (N=347) çocuğu bulunmakta, %50.6'sının (N=360) çocuğu bulunmamaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formu (Ek-1) araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunda, bireylerin meslek grubu, cinsiyet, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumunu belirlemeye yönelik dört soru yer almaktadır.

3.3.2. Diğerkâmlık Ölçeği

Bu ölçek, bireylerin diğerkâmlık düzeylerini belirlemek amacıyla Ersanlı ve Doğru Çabuker (2015) (Ek-2) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme basamaklarına uygun olarak kapsam geçerliliği ve yapı geçerliliği çalışmaları gerçekleştirilmiş, açımlayıcı faktör analizi için 369, doğrulayıcı faktör analizi için 271 öğrenciden elde edilen verilerle ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yürütülmüştür. Ölçeğin yapı geçerliliği, Temel Bileşenler Analizi ile test edilmiş, Varimax döndürme tekniği kullanılmıştır. Yapı geçerliliği için, faktör özdeğeri 1, faktör yükü en az .40 olarak alınmıştır. Ölçeğin $p < 0.01$ önem düzeyinde madde toplam puan korelasyonlarının .689 ile .753 arasında değiştii görülmüştür. Ölçeğin ilk uygulamadan elde edilen verilerinin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile incelenmiş ve KMO değeri .937 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi bulguları da elde edilen uyum indekslerinin iki boyutlu yapıyı doğruladığını göstermektedir. Diğerkâmlık Ölçeği'nde, elde edilen iki faktör (özveri ve bencillik) toplam varyansın %43'ini açıklamaktadır. Güvenirlik analizi sonuçları özveri ve bencillik faktörleri için sırasıyla .87, .77'dir. Tüm ölçeğin Cronbach α değeri ise .76 bulunmuştur. Diğerkâmlık Ölçeği'nin psikometrik özellikleri, bireylerin diğerkâmlık düzeylerini belirlemede kullanılmak için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu desteklemiştir. Değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olması ve hata varyanslarının düşük, faktör yük değerlerinin yüksek olması nedeniyle ölçeğin yapı geçerliliğine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Gerekli geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen DÖ'den alınabilecek en düşük puan -10 en yüksek puan 70'tir. Faktörler bazında alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar sırasıyla, 1. Faktör için 15-75, 2. Faktör için 5-25'dir. Bu iki faktörün içerikleri dikkate alındığından; bireyin diğerkâmlık düzeyi iki faktör toplam puanının birbirinden çıkarılması yoluyla belirlenir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama işlemine geçilmeden önce veri toplama araçlarının uygulanacağı birimler belirlenmiş ve yetkilerle görüşülerek gerekli izinler alınmıştır. İl Jandarma Komutanlığı ve Callus İletişim Hizmetleri Müdürlüğü'ne uygulanan ölçekler birimlerin idari amirleri tarafından uygulanmıştır. Diğer birimlere uygulanan ölçeklerin uygulamaları araştırmacı tarafından birimlere gidilerek gerçekleştirilmiştir. Uygulama yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Veri toplama işleminden sonra öncelikle araştırmada kullanılan ölçekten alınan puanlar, kişisel bilgi formunda yer alan bağımsız değişkenlere ait bilgiler her birey için SPSS 20.0 Windows paket programına yüklenmiştir. Bağımsız değişkenlerin gruplandırılmasından sonra verilerin aykırı değerler (outliers) içerip içermediği kontrol edilmiştir. DÖ puanları standardize edilmiş z puanlarına dönüştürülmüştür. Field (2009) *z puanlarının* -3 veya +3 değerleri arasında olması gerektiğini belirtmektedir. Bu değerlerin dışında kalan bireylerin veri seti dışına çıkarılmasını önermektedir. DÖ standardize edilmiş z puanlarının veri setinde -5.76 ila +1.74 arasında olduğu görülmüştür. Bu nedenle veri setinden yedi katılımcı çıkarılmıştır. Verilerin analizinde parametrik ya da parametrik olmayan tekniklerin kullanılıp kullanılmayacağını belirlemek amacıyla verilerin normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiştir. Literatürde normallik varsayımını test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi, Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleri ve aynı zamanda Histogram, Normal Q-Q plot, Box-Plot grafiklerinden yararlanılmaktadır. Ancak Kolmogorov-Smirnov testi büyük örneklerde normallikten ufak sapmalarda dahi anlamlı çıkma eğilimindedir (Pallant, 2011). Bu nedenle araştırmacılar büyük örneklerde grafiksel yaklaşımlar kullanmayı önermektedir (Garson, 2012; Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu çalışmada hem grafiksel yaklaşımlar hem de Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleri normallik varsayımını test etmek amacıyla kullanılmıştır. Histogram, Normal Q-Q plot,

Box-Plot grafikleri verilerin normale yakın bir dağılım gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleri -1 ila +1 arasında değişmektedir. Bu nedenle parametrik testler kullanılmıştır. Bağımsız Örneklem için t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılan istatistiksel testlerdir. Bu iki test aynı zamanda varyansların homojenliği varsayımını kontrol etmeyi gerektirdiğinden bu varsayım Levene Testi ile kontrol edilmiştir. Varyansların homojenliği varsayımının tüm analizlerde karşılandığı görülmüştür. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarının anlamlı çıkması durumunda farklılıkların hangi gruplar arasındaki puan farklarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çokluk, & Köklü, 2007). Denencelerin test edilmesinde gözlenen sayısal farkların “ anlamlı ” ya da “ anlamsız ” olduğu .05’lik hata payı dikkate alınarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın genel amacı ve bu amaç doğrultusunda belirlenen denenceler çerçevesinde uygulanan analizler ve bunlara ait bulgular özetlenmiştir. Denencelere yönelik analiz ve bulgular sıra ile verilmiştir.

Denence 1. “Eğitim ve sağlık meslek gruplarında çalışan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri diğer meslek gruplarında çalışan bireylerine göre anlamlı olarak yüksektir.”

Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin mesleklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi ile test edilmiştir. Bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Bireylerin Meslek Gruplarına Göre Diğerkâmlık Düzeylerine Ait Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Meslek Grupları	N	\bar{X}	SD	F	p
Sağlık	111	55.1171	9.1		
Eğitim	103	54.4757	7.9		
Güvenlik	106	52.9057	8.5		
Mühendislik	97	50.3918	8.9	7.434	.000
Serbest M.	90	48.4222	8.9		
Adalet	94	53.3830	8.9		
İletişim	99	54.3333	9.1		

p<.05

Analiz sonuçları, bireylerin diğerkâmlık düzeyleri arasında görev yapılan meslek grubu bakımından anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(6.693)=7.43$, $p<.00$). Başka bir

deyişle bireylerin diğerkâmlık düzeyleri görev yapılan meslek grubuna göre anlamlı bir şekilde değışmektedir. Farkın kaynağını anlamak için, grupların ortalama puanlarını karşılaştırmak üzere Scheffe testi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2011). Elde edilen bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Bireylerin Meslek Gruplarına Göre Diğerkâmlık Puanlarının Arasındaki Farklara Ait Scheffe Testi Sonuçları

	Diğerkâmlık Puan Ortalamaları Farkı	p
Sağlık- Mühendislik	4.72	.021*
Sağlık- Serbest Meslek	6.70	.000**
Eğitim- Serbest Meslek	6.05	.001**
Güvenlik- Serbest Meslek	4.48	.050*
Adalet-Serbest Meslek	4.96	.024*
İletişim- Serbest Meslek	5.91	.002**

* $p < .05$; ** $p < .01$

Farkın kaynağını anlamak için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre sağlık alanında çalışan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri mühendislik ($p < .05$) ve serbest meslek grubundaki ($p < .001$) bireylere göre daha yüksektir. Yine Scheffe testi sonuçlarına göre eğitim alanında çalışan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri serbest meslek ($p < .01$) grubundaki bireylere göre daha yüksektir.

Denence 2. “Kadınların diğerkâmlık düzeyleri erkeklerin diğerkâmlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksektir.”

Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğı Bağımsız Örneklem için t- Testiyle test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

**Tablo 5. Bireylerin Cinsiyetlerine Göre
Diğerkâmlık Düzeylerine Ait t- Testi Sonuçları**

	N	\bar{X}	SD	df	t	p
Kadın	350	54.82	8.2	698	5.995	.000
Erkek	350	50.83	9.4			

p<.01

Tablo 5'e bakıldığında, bireylerin diğerkâmlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir (t(698)=5.99, p<.00). Kadınların diğerkâmlık düzeyleri (\bar{X} =54.82), erkeklere (\bar{X} =50.83) göre daha yüksektir. Bu bulgu, bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde değişiklik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Denence 3. “Evli bireylerin diğerkâmlık düzeyleri bekâr bireylere göre anlamlı olarak yüksektir.”

Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin medeni durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği Bağımsız Örneklem için t- Testiyle test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 6’te verilmiştir.

**Tablo 6. Bireylerin Medeni Durumlarına Göre
Diğerkâmlık Düzeylerine Ait t- Testi Sonuçları**

	N	\bar{X}	SD	df	t	p
Evli	427	53.2131	9.0	698	1.412	.158
Bekar	273	52.2271	9.1			

p<.05

Tablo 6’e bakıldığında, bireylerin diğerkâmlık düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (t(698)=1.41, p>.05). Evli olan bireylerin

diğerkâmlık puan ortalamaları ($\bar{X}=53.21$), bekar olan bireylerin diğerkâmlık puan ortalamalarına ($\bar{X}=52.22$) göre daha yüksek olmasına rağmen bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin medeni durumlarına göre anlamlı şekilde fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Denence 4. “Çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olmayan bireylere göre anlamlı olarak yüksektir.”

Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği Bağımsız Örneklem için t- Testiyle test edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 7’te verilmiştir.

Tablo 7. Bireylerin Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Diğerkâmlık Düzeylerine Ait t- Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	SD	df	t	p
Var	346	54.0665	8.9	698	3.621	.000
Yok	354	51.6186	9.0			

p<.01

Tablo 7’e bakıldığında, bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t(698)=3.62$, $p<.01$). Çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri ($\bar{X}=54.06$) çocuk sahibi olmayan bireylere ($\bar{X}=51.61$) göre daha yüksektir. Bu bulgu, bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı şekilde değişiklik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA ve YORUM

Denence 1. *“Eğitim ve sağlık meslek gruplarında çalışan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri diğer meslek gruplarında çalışan bireyelerinkine göre anlamlı olarak yüksektir.”*

Bu denence özveri gerektiren meslek gruplarında görev yapan bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin, diğer meslek gruplarına göre daha diğerkâm özellikler taşıdıkları düşünülmüşür. Bu araştırmada elde edilen istatistiksel verilere bakıldığında; bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin görev yapılan meslek gruplarına göre değiştigi ve farklılıkların, sağlık alanında çalışan bireylerin ve eğitim alanında çalışan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri, diğer alanlarda çalışan bireyelerinkine göre daha .05 düzeyinde anlamlı olarak yüksek olduğu görölmektedir. Araştırmanın bulguları bu denenceyi desteklemiştir.

Ulaşılabilen literatüre bakıldığında; araştırmaların tek bir meslek dalını kapsamakta olduğu görölmüşür. Öğretmenlerin (Onatır, 2008 ; Spivak & Farran, 2012 ; İşmen & Yıldız, 2005; Karadağ & Mutafçılar, 2009) ve hemşirelerin diğerkâmlık düzeylerinin incelendiği çalışmalar (Banbal, 2010 ; Avcı, Aydın, & Özbaşaran, 2013) bulunmaktadır.

Meslek mensuplarının değil de farklı meslek gruplarının aday öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, tıp öğrencilerinin hukuk ve işletme öğrencilerinden daha fazla diğerkâm tutum bildirdiklerini ortaya koymuşür. (Coulter, Wilkes, & Der-Martirosian, 2007).

Milton (2012), çalışmasında sağlık alanında diğerkâmlığın profesyonel bir değer olarak tanımlandığını ve literatürde yüksek eğitimi kapsayan alanlarda etik davranış olarak

değerlendirildiğini söylemiştir. Ulaşılabilen literatürde meslekler arası bir karşılaştırmaya rastlanmadığı için bu konuda yorum yapmak olanaksızdır. Ancak toplumun mesleklere yükledikleri anlamlara bakıldığında elde edilen sonuçların denencenin kabulü açısından anlamlı ve önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Denence 2: “Kadınların diğerkâmlık düzeyleri erkeklerin diğerkâmlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksektir.”

Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Diğerkâmlık puan ortalamalarına bakıldığında kadınların diğerkâmlık düzeylerinin erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksektir olduğu görülmektedir. Bu bulgu, denenceyi destekler niteliktedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri dikkate alındığında kadınların, her zaman daha ifade edici olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bir de kadının annelik görevleri de düşünüldüğünde annelerin, diğerkâmlık düzeylerinin yüksek olması beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir. Çünkü annelik, her koşulda ve her an evladı için hiçbir karşılık beklemeden fedakarlığı kaçınılmaz kılmaktadır. Diğerkâmlığın da, karşılık beklemeden yardım etme tutumu olduğuna göre, araştırmanın bu denencesi kadınların özellikle anne olmuş kadınların diğerkâmlık düzeylerinin yüksek olması düşünülmüş olarak oluşturulmuştur.

Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri ve cinsiyetleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalar arasında farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür. Araştırmaların pek çoğunda diğerkâmlık düzeyleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Krebs, 1970; Banbal, 2010; Chou, 1998; Mutaçlılar, 2008; Avcı, Aydın, & Özbaşaran, 2013).

Onatır (2008)'in çalışma bulgularına göre kadın öğretmenlerin acil durumda yardımseverlik yardımı yönelik davranışlarının erkek öğretmenlere nazaran daha fazla gösterdikleri, Coulter, Wilkes ve Der-Martirosian (2007) çalışmalarında, kız

öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek yardımsever tutum bildirdikleri görülmüştür. Elmas (1998), cinsiyet ve sosyo-ekonomik faktörlerin de bireylerin özgecilik düzeyleriyle ilişkileri araştırılmıştır. Elde edilen bulgular bireylerin cinsiyet ve sosyo-ekonomik faktörlerin de bireylerin özgecilik düzeylerini etkilediğini göstermiştir.

Schwartz ve ark. (2009)'ın yaptıkları çalışmanın bulgularına göre, psikolojik iyi oluş ve diğerkâm davranışlar arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu ve bu ilişkinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ifade edilmektedir. Erkeklerin, en çok diğerkâmlık ölçeğinin aile yardımı alt ölçeğinden, kızların ise en çok yardım yönelimi ve genel yardım davranışı alt boyutlarından daha yüksek puan aldıkları gözlenmiştir.

Eagly ve Crowley (1986), yardım etmedeki cinsiyet farklılıklarının sosyal rollerden kaynaklandığını öne sürmüştür. Toplumsal cinsiyet teorisine göre kadınlar daha sevecen ve besleyici yardım davranışları gösterse de erkekler de daha kahramanca yardım davranışlarında bulunurlar.

Kadınsal olarak etiketlenen bazı eylemler, bir süre sonra kadının karakter özellikleri olarak kalıcı hale getirilmiştir. Bunların bir tanesi de kadınların diğerkâm davranışlarıdır (Brickell & Chant, 2010).

Bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki literatürdeki veriler de bu araştırmanın “Kadınların diğerkâmlık düzeyleri erkeklerin diğerkâmlık düzeylerine göre anlamlı olarak yüksektir” denencesini desteklemektedir.

Denence 3: *“Evli bireylerin diğerkâmlık düzeyleri bekâr bireylere göre anlamlı olarak yüksektir.”*

Evliliği beraberinde getirdiği sorumluluklar dikkate alınarak araştırmanın bu denencesi “Evli bireylerin diğerkâmlık düzeyleri bekâr bireyelerinkine göre anlamlı olarak

yüksektir” şeklinde kurulmuştur. Evli olan bireylerin diğerkâmlık puan ortalamaları, bekar olan bireylerin diğerkâmlık puan ortalamalarına göre daha yüksek olmasına rağmen medeni durumlarına göre bireylerin, diğerkâmlık düzeyleri arasındaki farkın anlamlı bir düzeyde olmadığı görülmüştür. Varılan bu sonuç araştırmanın “Evli bireylerin diğerkâmlık düzeyleri bekâr bireylerinkine göre anlamlı olarak yüksektir” denencesi desteklemediği için denence reddedilmiştir.

Literatüre bakıldığında bireylerin medeni durumlarına göre diğerkâmlık düzeylerinin incelendiği çok az çalışmaya rastlanmıştır.

Mutafçılar (2008) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin medeni durumlarına göre özgecilik düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği; Carreon, Davidson, Andersen ve Nakazono (2011)’un çalışmalarının sonuçlarına göre de dış sağlığı eğitimi alan öğrencilerinin diğerkâmlık düzeylerinin medeni durumlarına göre anlamlı olarak değişmediği sonuçlarına ulaşırken, Grauerholz (1988) ise çalışmalarında evli olan bireylerin evli olmayanlara göre partnerlerine daha diğerkâmlık yönelimi içinde olduklarını, erkeklerin eşlerine kadınlardan daha çok özgeci davranışlar gösterdikleri ortaya konmuştur.

Denence 4: *“Çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olmayan bireylere göre anlamlı olarak yüksektir.”*

Anne-baba olmanın yüklediği sorumluluklar dikkate alınarak araştırmanın bu denencesi “Çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olmayan bireylerinkine göre anlamlı şekilde yüksektir” olarak ifade edilmiştir. Bireylerin diğerkâmlık düzeyleri çocuk sahibi olma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Diğerkâmlık puan ortalamalarına bakıldığında çocuk sahibi olan bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin, çocuk sahibi olmayan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada elde edilen istatistiksel verilere bakıldığında; bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin çocuk sahibi olma durumuna göre değiştiği ve farklılıkların, çocuk sahibi olanların diğerkâmlık düzeylerinin, çocuk sahibi olmayanlarınkine göre daha .05 düzeyinde anlamlı olarak yüksek olduğu görölmektedir. Araştırmanın bulguları bu denenceyi desteklemiştir.

Mutafçılar (2008)'in çalışmasında, çalışmaya katılan öğretmenlerin sahip oldukları çocuk sayısı ile bağışta bulunma boyutu, yardımseverlik boyutu, güncel durumlarda yardımseverlik boyutu ve sosyal sorumluluk/paylaşma boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir. Midlarsky, Kahana ve Corley (1986)'in yaptıkları çalışmada ise çocuk sahibi olan katılımcıların başkaları yerine daha çok çocuklarına yardım verdikleri, fakat çocuk sahibi olmanın yardım davranışını desteklediğini belirtmişlerdir.

Tüm bu açıklamalar dikkate alındığında; literatüründe araştırmanın bu denencesini desteklediği söylenebilir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın temel amacı, farklı meslek grupların görev yapan bireylerin diğerkâmlık düzeyleri, meslekleri, cinsiyetleri, evli/bekar ve çocuk sahibi olma/olmama değişkenleri açısından incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar;

1. Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin yürütmekte oldukları meslek gruplarına göre, sağlık ve eğitim alanında görev yapanların lehine anlamlı olarak değiştiği;
2. Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre kadınların lehine anlamlı olarak değiştiği;
3. Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği;
4. Bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin çocuk sahibi olma durumlarına göre, çocuk sahibi olanların lehine anlamlı bir fark gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlara göre bireylerin diğerkâmlık düzeylerinin bireylerinin mensubu olduğu meslekler açısından eğitim ve sağlık hizmeti verenlerin, cinsiyet açısından kadınların, çocuk sahibi olma durumlarına göre çocuk sahibi olanların lehine anlamlı olarak değiştiği, medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır.

6.2. Öneriler

Araştırmada varılan bu sonuçlar dikkate alarak; aşağıdaki öneriler verilmiştir.

İnsan deyince akla gelen haslet ve özelliklerden biri de hiç şüphesiz ki diğerkâmlık özelliğidir. Bu tutumun, paylaşma ve destek olma gibi insani özellikleri kapsayan sorumluluğun temel taşı olduğunu söyleyebiliriz. Bu tutumun her ne kadar insanın yaratılışında olduğu belirtilse de bunun amaca uygun olarak gelişmesi, yapı ve içerik kazanması ile yaşama geçirilmesi bireyin doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu ilişkiler ağından aldıklarına bağlıdır. O halde bu ilişkiler ağının aileden başlayıp toplumun tüm alanlarında diğerkâmlık tutumunu geliştirecek yönde düzenlenmesine katkıda bulunacak eğitsel etkinliklerin zenginleştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca bu araştırmanın elde edilen sonuçların test edilebilmesi ve daha güvenilir sonuçlara ulaşılması için;

1. Bu çalışmanın başka örneklerle üzerinde de yapılması;
2. Diğerkâmlığın başka değişkenler açısından da incelenmesi;
3. Sağlıklı bir diğerkâmlık tutumunu geliştirmeye yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2002). *Psikolojik Aktivite: Üstünlük Duygusu ve Toplumsal İlgisi*. (B. Çorakçı, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2004). *İnsan Doğasını Anlamak*. (D. Başkaya, Çev.) İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Ak, K. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Özgeciliği Düzeylerinin Yordayıcısı Olarak Yaşam Amaçları*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Akarsu, B. (1988). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Akbaba, S. (1994). *Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Psikolojik Bir Kavram Olan Özgeciliği Üzerindeki Etkisi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Alkaya, Y. (2007). İnsancıl Yaklaşım ve Öğrenme. M. E. Deniz içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 341-377). Ankara: Maya Akademi.
- Avcı, D., Aydın, D., & Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik Öğrencilerinde Empati-Özgeciliği İlişkisi ve Özgeci Davranışın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113.
- Aytar Güngör, A. (2007). Ahlaki Gelişim. A. Ulusoy içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 109-136). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Banbal, G. K. (2010). *Hemşirelik Öğrencilerinin Özgeciliği Düzeyleri*. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory: An agentic Perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 21-41.
- Bar-Tal, D. (1986). Altruistic Motivation To Help: Definition, Utility and Operationalization. *Humboldt Journal of Social Relations*, 13(2), 3-14.

- Bar-Tal, D., Raviv, A., & Goldberg, M. (1982). Helping Behavior among Preschool Children: An Observational Study. *Child Development*, 53(2), 396-402.
- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 198-210.
- Bierhoff, H. W., Klein, R., & Kramp, P. (1991). Evidence for the Altruistic Personality from Data on Accident Research. *Journal of Personality*, 59(2), 263-280.
- Bilge, F. (2014). Gestalt ve İnsancıl Yaklaşımda Öğrenme. B. Yeşilyaprak içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 272-286). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, N. (1988). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Brickell, K., & Chant, S. (2010). The Unbearable Heaviness of Being'; Reflections on Female Altruism in Cambodia, Philippines, The Gambia and Costa Rica. *Progress in Development Studies*, 10(2), 145-159.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (13. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (13. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2007). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik* (2. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Callero, P. L. (1986). Putting The Social In Prosocial Behavior: An Interactionist Approach To Altruism. *Humboldt Journal of Social Relations*, 13(1/2), 15-32.
- Campbell, D. T. (1972). On the Genetics of Altruism and the Counter-Hedonic Components in Human Culture. *Journal of Social Issues*, 28(3), 21-37.
- Carreon, D., Davidson, P., Andersen, R., & Nakazono, T. (2011). Altruism in Dental Students. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 22, 56-70.

- Carter, M. (2014). Vocation and Altruism in Nursing: The Habits of Practice. *Nursing Ethics*, 21(6), 695-706.
- Chou, K.-L. (1998). Effects of Age, Gender and Participation in Volunteer Activities on the Altruistic Behavior of Chinese Adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 159(2), 195-201.
- Comte, A. (1875). *System of Positive Policy* (Cilt Volume 1). London: Logmans, Green and Co.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (T. Ergene, Çev.) Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Coulter, I. D., Wilkes, M., & Der-Martirosian, C. (2007). Altruism revisited: A Comparison of Medical, Law and Business Students' Altruistic Attitudes. *Medical Education*, 41, 341-345.
- Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Gelişimi Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 43-77.
- Çiftçi, N. (2007). Ahlaki Gelişim. A. Kaya içinde, *Eğitim Psikolojisi* (2. b., s. 171-221). Ankara: Pegem Akademi.
- Darley, J. M., & Latané, B. (1968). When will people help in a crisis? *Psychology Today*, 54-57.
- Darley, J. M., & Batson, C. D. (1973a). "From Jerusalem to Jericho": A Study of Situational and Dispositional Variables in Helping Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27(1), 100-108.
- Darley, J. M., & Batson, C. D. (1973b). A Study of Situational and Dispositional Variables in Helping Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27(1), 100-108.
- Denic, S., Nagelkerke, N., & Agarwal, M. M. (2010). Choice of Kin in Consanguineous Marriages: Effects of Altruism and Ecological Factors. *Annals of Human Biology*, 37(6), 738-753.

- Dibou, T. (2012). Thinking About Altruism. *Studies of Changing Societies: Comparative and Interdisciplinary Focus*, 2(4), 4-28.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duru, E. (2002). *Öğretmen Adaylarında Kişi-Durum Yaklaşımı Bağlamında Yardım Etme Davranışı Eğilimi, Empati ve Düşünme Stilleri İlişkisi ve Bu Değişkenlerin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eagly, A. H., & Crowley, M. (1986). Gender and Helping Behavior: A Meta-Analytic Review of the Social Psychological Literature. *Psychological Bulletin*, 100(3), 283-308.
- Eberhard, M. J. (1975). The Evolution of Social Behavior by Kin Selection. *The Quarterly Review of Biology*, 50(1), 1-33.
- Eisenberg-Berg, N. (1979). Development of Children's Prosocial Moral Judgment. *Development Psychology*, 15(2), 128-137.
- Eisenberg-Berg, N., & Hand, M. (1979). The Relationship of Preschoolers' Reasoning about Prosocial Moral Conflict to Prosocial Behavior. *Child Development*, 50, 356-363.
- Ekşi, H. (2006). Bilişsel Ahlak Gelişimi Kuramı: Kohlberg ve Sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 29-38.
- Elmas, U. (1998). *Bireylerin Ana-Baba Tutumları İle Özgeçelik Düzeyleri Arasındaki İlişkiler*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ersanlı, K. (2012a). *Davranışlarımız*. Samsun: Birleşik Dağıtım Kitabevi.
- Ersanlı, K. (2012b). *Düşündüklerim Paylaştıklarım*. Ankara: DH Basın Yayın.
- Ersanlı, K., & Doğru Çabuker, N. (2015). Diğerkamlık Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 43-53.
- Feigin, S., Owens, G., & Goodyear-Smith, F. (2014). Theories of Human Altruism: A Systematic Review. *Annals of Neuroscience and Psychology*, 1(1), 1-9.

- Flynn, S. V., & Black, L. L. (2011). An Emergent Theory of Altruism and Self-Interest. *Journal of Counseling & Development, 89*, 459-469.
- Franken, R. E. (1988). *Humand Motivation* (2. b.). Pasific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Freedman, J. L., Sears, D. O., & Carlsmith, J. M. (1989). *Sosyal Psikoloji*. (A. Dönmez, Çev.) İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Freud, A. (2011). *Ego ve Savunma Mekanizmaları*. (Y. Erim, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Freud, S. (1997). *Psikanalize Yeni Giriş Dersleri*. (S. Budak, Çev.) İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Freud, S. (2007). *Uygurlık, Din ve Toplum*. (S. Budak, Çev.) İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Fromm, E. (1994). *Kendini Savunan İnsan*. (N. Arat, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Fromm, E. (2003). *Sahip Olmak Ya Da Olmak*. (A. Arıtan, Çev.) İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Garson, G. D. (2012). *Discriminant Function Analysis*. Asheboro, NC: Statistical Associates Publishers.
- Gazâli, E. (1981). İlyâu Ulûmi'd-Din, Dâru'l Marife Beyrut. III/257. (S. Uludağ, Çev.) İstanbul: Dergah Yayınları.
- Geçtan, E. (2006). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Goranson, R. E., & Berkowitz, L. (1966). Reciprocity and Responsibility Reactions to Prior Help. *Journal of Personality and Social Psychology, 3*(2), 227-232.
- Grauerholz, E. (1988). Altruistic Other-Orientatoinin Inmate Relationship. *Social Behavior and Personality, 16*(2), 127-131.
- Gummerum, M., & Hanoç, Y. (2012). Altruism Behind Bars: Sharing, Justice, Perspective Taking and Empathy Among Inmates. *Social Justice Research, 25*, 61-78.

- Gündüz, B. (2013). Kişilik Gelişimi. B. Gündüz, & B. Çapri içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 109-129). Adana: Karahan Kitabevi.
- Güngör, A. A. (2007). Ahlaki Gelişim. A. Ulusoy içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 109-133). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hall, C. S. (1999). *Freudyen Psikolojiye Giriş*. (E. Devrim, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hamilton, W. D. (1964a). The Genetical Evolution of Social Behaviour I. *Journal of Theoretical Biology*, 7, 1-16.
- Hamilton, W. D. (1964b). The Genetical Evolution of Social Behaviour II. *Journal of Theoretical Biology*, 7, 17-52.
- Hoffman, M. L. (1975). Developmental Sythesis of Affect and Cognition and Its Implications for Altruistic Motivation. *Developmental Psychology*, 11(5), 607-622.
- Hoffman, M. L. (1978). Psychological and Biological Perspectives on Altruism. *International Journal of Behavioral Development*, 323-339.
- Hoffman, M. L. (1981). Is The Altruism Part of Human Nature? *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 121-137.
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*. Ankara: İmge Yayıncılık.
- Hur, Y.-M. (2012). *J.P. Rushton's Contributions to the Study of Altruism*. Ocak 15, 2015 tarihinde Personality and Individual Differences: www.elsevier.com/locate/paid adresinden alındı
- İşmen, E., & Yıldız, S. A. (2005). Öğretmenliğe İlişkin Tutumların Özgeciler ve Atılganlık Düzeyleri Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(42), 151-166.
- Jeffries, V. (1998). Virtue and The Altruistic Personality. *Sociological Perspectives*, 41(1), 151-166.
- Kalkan, M. (2015). Sosyal İlgi. B. Ergüner Tekinalp, & Ş. Işık Terzi içinde, *Eğitimde Pozitif Psikoloji Uygulamaları* (s. 283-318). Ankara: Pegem Akademi.

- Karadağ, E., & Mutağçılar, I. (2009). İlk ve Orta Öğretim Öğretmenlerinin Özgeçilicilik Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 75-92.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (25. b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kasapoğlu, A. (2004). Kur'an'da İki Zıt Karakter: Şuhh (Bencillik) ve İsar (Özgeçilicilik). *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(21), 125-147.
- Kasapoğlu, F. (2013). *üniversites Öğrencilerinde İyilik Hali ve Özgeçilicilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kılınç, S., & Torun, F. (2011). Adil Dünya İnancı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 1-14.
- Koç, G. E. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı. A. Ulusoy içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 315-352). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kohlberg, L., & Hersh, R. H. (1977). Moral Development: A Review of the Theory. *Theory into Practice*, 16(2), 53-59.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş., & Çokluk Bökeoğlu, Ö. (2007). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik* (2. b.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Krebs, D. L. (1970). Altruism- An Examination of the Concept and A Review of the Literature. *Psychological Bulletin*, 73(4), 258-302.
- Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C. P. (2004). Olumlu Sosyal Davranışların İlişkisel, Kültürel, Bilişsel ve Duyuşsal Bazı Değişkenlerle İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125.
- Latane, B., & Darley, J. (1968a). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 377-383.
- Latané, B., & Darley, J. M. (1968b). Group Inhibition of Bystander Intervention in Emergencies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 10(3), 215-221.

- Li, F. (1997). Helping Behaviors and the Perception of Helping Intentions Among Chinese Students. *The Journal of Social Psychology*, 137(4), 496-501.
- Locke, J. (2004). *Eğitim Üzerine Düşünceler*. (H. Zengin, Çev.) İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- MacDonald, K. (1984). An Ethological-Social Learning Theory of The Development of Altruism: İmplications for Human Socobiology. *Ethology and Sociobiology*, 5, 97-109.
- Michener, H. A., DeLamater, J. D., & Schwartz, S. H. (1990). *Social Psychology* (Second Edition b.). Florida: Harcourt Brace Jovanovich.
- Midlarsky, E., Kahana, E., & Corley, R. (1986). Personel and Situational Influences on Late Life Helping. *Humboldt Journal of Social Relations*, 13(1/2), 217-233.
- Milton, C. L. (2012). Alltruism. *Nursing Science Quarterly*, 25(3), 222-224.
- Mutafçılar, I. (2008). *Özgecılık Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Öğretmen Özgeciliği Üzerine Bir Araştırma*. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.
- Onatır, M. (2008). *Öğretmenlerde Özgecılık İle Değer Tercihleri Arasındaki İlişki*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özpulat, F., & Bilgen Sivri, B. (2014). Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ve Eleştirel Düşünme Becerileri. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 4(11), 31-49.
- Pallant, J. (2011). *SPSS Survival Manuel: A Step by Step Guide To Data Analysis Using Spss*. Crows Nest: New South Wales: Allen & Wallen.
- Piliavin, J. A., & Charng, H.-W. (1990). Altruism: A Review of Recent Theory and Research. *Annual Review Sociology*, 16, 27-65.
- Piliavin, J. A., & Piliavin, I. M. (1972). Effect of Blood on Reactions to A Victim. *Journal of Personality and Social Psychology*, 23(3), 353-361.
- Rogers, C. (1970). *Carl Rogers on Encounter Groups*. New York: Harper and Row.

- Rushton, J. P. (1976). Socialization and the Altruistic Behavior of Children. *Psychological Bulletin*, 83(5), 898-913.
- Saks, M. J., & Krupat, E. (1988). *Social Psychology And Its Applications*. New York: Harper&Row.
- Schwartz, C. E., Keyl, P. M., Marcum, J. P., & Bode, R. (2009). Helping Others Shows Differential Benefits on Health and Well-being for Male and Female Teens. *Journal of Happiness Studies*, 10, 431-448.
- Schwartz, S. H. (1974). Awareness of Interpersonal Consequences Responsibility Denial and Volunteering. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(1), 57-63.
- Sena, C. (1974). *Filozoflar Ansiklopedisi* (Cilt 1.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim* (23. b.). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Sharabany, R., & Bar-Tal, D. (1982). Theories of The Development of Altruism: Review, Comparison and İntegration. *International Journal of Behavioral Development*, 5, 49-80.
- Shotland, R. L., & Huston, T. L. (1979). Emergencies: What Are They and Do They Influence Bystanders to Intervene. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(10), 1822-1834.
- Spivak, A. L., & Farran, D. C. (2012). First-Grade Teacher Behaviors and Children's Prosocial Actions in Classrooms. *Early Education and Development*, 23, 623-639.
- Staub, E. (1971). The Use of Role Playing and Induction in Children's Learning of Helping and Sharing Behavior. *Child Development*, 42(3), 805-816.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Boston: Pearson/ Allyn & Bacon.
- Trivers, R. L. (1971). The Evolution of Reciprocal Altruism. *The Quarterly Review of Biology*, 46(1), 35-57.

- Ulusoy, A. (2007). Gdlenme. A. Yazarı içinde, *Eğitim Psikolojisi* (s. 489-506). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Vollhardt, J. R. (2009). Altruism Born of Suffering and Prosocial Behavior Following Adverse Life Events: A Review and Conceptualization. *Social Justice Research*, 22, 53-97.
- Wakefield, J. C. (1993). Is Altruism Part of Human Nature? Toward a Theoretical Foundation for the Helping Professions. *Social Service Review*, 67(3), 406-458.
- Wisp, L. G. (1972). Positive Forms of Social Behavior: An Overview. *Journal of Social Issues*, 28(3), 1-19.
- Yavuzer, H., İşmen-Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., Kılıaslan, A., et al. (2006). The Teacher Altruism Scale: Development, Validity and Reliability. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(3), 964-972.
- Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2011). *Kişilik Kuramları* (5. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Yöntem, M. K. (2015). Özgecilik. B. Ergüner Tekinalp, & ř. Işık Terzi içinde, *Eğitimde Pozitif Psikoloji Uygulamaları* (s. 318-357). Ankara: Pegem Akademi.

EKLER

Ek-1: Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı,

“Bireylerin Meslekleri İle Diğerkâmlık Düzeyleri Arasındaki İlişki” konulu bilimsel bir çalışma yapmaktayım. Sizden istenen, aşağıda verilen diğerkâmlıkla ilgili 20 maddeden her birinin sizi ne kadar yansıttığını (bir sayı doğrultusunda değerlendirerek; en az 1, en çok 5 olmak kaydıyla) o ifadenin karşısındaki kutucuğa **X** işareti koyarak belirtmenizdir. Edinilen bilgiler bu çalışma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Bu yüzden kimlik bilgilerinizi paylaşmanıza gerek yoktur. Bu konuda gereken özeni göstereceğinizi umar, yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Araş. Gör. Nurdan DOĞRU ÇABUKER

Prof. Dr. Kurtman ERSANLI

Kişisel Bilgi Formu

1. Dahil Olduğunuz Meslek Grubu

Sağlık ()
()

Eğitim ()

Güvenlik ()

Mühendislik

Serbest Meslek ()

Adalet ()

İletişim ()

2. Cinsiyetiniz

Kadın ()

Erkek ()

3. Medeni Durumunuz

Evli ()

Bekar ()

4. Çocuk Sahibi Olma Durumunuz

Var ()

Yok ()

Ek-2: Diğerkâmlık Ölçeği

Sıra No	MADDELER	TERCİH DÜZEYİ				
		EN AZ				EN ÇOK
		1	2	3	4	5
1.	Başkalarının sıkıntılarını dinlemek için zamanımı verebilirim.					
2.	Sıkıntısı olan birine yardım etmek için gerekli özveride bulunurum.					
3.	Toplu taşıma araçlarında ve sırada/kuyruk da bekleyen ihtiyacı olan birine yerimi/sıramı veririm.					
4.	“Veren el, alan elden üstündür.” Diye düşünürüm.					
5.	Kendim için istediğim şeyi diğerk insanlar içinde isterim.					
6.	Yararıma olmayacak hiçbir yardım davranışında bulunmam.					
7.	Başkalarının işlerine yardım ederken zamanı sorun etmem.					
8.	Acil durumlarda yardım vermeyi erdemlilik olarak görürüm.					
9.	Çok sıkıntıda kalmış birisine geri dönüşünü düşünmeden borç veririm.					
10.	Yardım ettiğimde sömürdüğümü düşünüyorum.					
11.	Tehdit altında olan (güçsüz) birine duraksamaksızın yardım ederim.					
12.	Bence her yardım ilişkisi, aslında bir çıkar ilişkisidir.					
13.	Yardım etmeden önce çıkarlarımı düşünürüm.					
14.	Yardıma ihtiyacı olan birisini gördüğümde ona yardım etmedikçe içim rahat etmez.					
15.	Sahip olduğum maddi olanakları başkalarıyla paylaşmaktan keyif alırım.					
16.	İyilik yaparken hiçbir karşılık beklemem.					
17.	Genelde bireysel çıkarlarıma öncelik veririm.					
18.	Fedakârlıkta bulunmaktan mutluluk duyarım.					
19.	Kötü günler için biriktirdiğim paramı ihtiyacı olana göz kırpmadan veririm.					
20.	Yaşlılarla sohbet etmek için zaman ayırırım.					